

Nr 220.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till fångvården m. m.; given Stockholms slott den 23 april 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 23 april 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg.

Genom beslut den 22 februari 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt fångvårdsstyrelsen att med beaktande av principerna i den nya lagen om verkställighet av frihetsstraff och på grundval av strafflagberedningens förslag i ämnet, utarbeta en plan för omorganisation av fångvårdens anstaltsväsende jämte

därtill knuten personal, avsedd att tjäna till ledning vid bedömandet av uppkommande frågor om anskaffande och inrättande av nya anstalter, nedläggande eller modernisering av befintliga anstalter samt anstalternas personalbehov. Sedan fängvårdsstyrelsen den 12 juli 1946 överlämnat utredning i ämnet, remitterades denna till bl. a. statens organisationsnämnd. Organisationsnämnden, som med anledning härav verkställt en ingående organisationsundersökning vid fängvårdens anstalter, har med skrivelse den 31 december 1947 överlämnat yttrande med vissa förslag rörande det framtida ordnandet av driften vid anstalterna. Vid anmälan i årets statsverksproposition av frågan om fängvårdsanstalternas anslagsbehov under nästa budgetår anförde jag, att denna fråga borde bedömas med hänsyn till vad organisationsnämnden sålunda föreslagit. Enär nämndens förslag vid tiden för statsverkspropositionens avlåtande var föremål för remissbehandling, upptogs därför anslagen till *avlöningar och omkostnader för fängvårdsanstalterna* i avbidan på särskild proposition i ämnet med allenast beräknade belopp, motsvarande de i gällande riksstat för sådant ändamål uppförda anslagen. Av samma anledning upptogs även ett av fängvårdsstyrelsen begärt engångsanslag till *maskin- och verktygsutrustning för vissa fängvårdsanstalter* med beräknat belopp, motsvarande vad styrelsen äskat. Jag anhåller nu att få ånyo anmäla dessa anslagsfrågor.

Översikt över fängvårdens organisationsfrågor.

I 1945 års fängvårdsproposition (nr 225) lämnades en sammanfattande översikt rörande dels den dåvarande organisationen av fängvårdens anstalter och dels den framtida anstaltsorganisationen sådan den skulle komma att te sig enligt strafflagberedningens förslag i ämnet (s. 5 ff.). Den framtida organisationen förutsätter en genomgripande omdaning av anstaltsväsendet. Enligt strafflagberedningens förslag skulle sålunda elva äldre fängelser nedläggas, åtta anstalter nyuppföras och fängvårdens kolonisystem utbyggas i betydande omfattning. Vidare skulle de äldre anstalter, som vore avsedda att bibehållas, undergå modernisering. För omorganisationens genomförande erfordras, särskilt till följd av det omfattande nybyggnadsprogrammet, en relativt lång övergångstid. Fängvårdsstyrelsens förut berörda utredning med plan för fängvårdens framtida organisation har tillkommit i syfte att tjäna till ledning vid den förestående omorganisationen. Över utredningen, som avser såväl anstaltsväsendet som den därtill knutna personalen, ha yttrandet avgivits av strafflagberedningen samt av statens sakrevision i samråd med statens organisationsnämnd.

Såvitt avser o r g a n i s a t i o n e n a v a n s t a l t s v ä s e n d e t hade begärda utlåtanden avgivits redan vid tiden för avlåtandet av föregående års statsverksproposition. Vid anmälan i denna proposition av frågan om fängvårdsanstalternas anslagsbehov uttalade jag, att det ej syntes erforderligt eller lämpligt att då i ett sammanhang taga ställning till de förslag rörande

anstaltsorganisationen, som framlagts i fångvårdsstyrelsens organisationsplan och de däröver avgivna yttrandena. Förslagen borde prövas i den mån de aktualiserades, t. ex. då frågor uppkomme om nedläggande, nybyggnad eller ändrad disposition av anstalter. I överensstämmelse härmed ha hittills genomförda förändringar beträffande anstaltsväsendet skett på grundval av det sålunda tillgängliga utredningsmaterialet.

I sitt utlåtande över fångvårdsstyrelsens förslag rörande anstaltsorganisationen anförde statens sakrevision, att ett bedömande av styrelsens förslag beträffande *personorganisationen* icke låte sig med tillräcklig noggrannhet göra utan en ingående organisationsundersökning vid olika fångvårdsanstalter. En sådan undersökning, som måste bli förhållandevis tidsödande och som icke före avgivandet av utlåtandet kunnat utföras, borde företagas av statens organisationsnämnd. En organisationsundersökning har numera, såsom redan nämnts, utförts av nämnden. I samband därmed har nämnden även, enligt särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t verkställt en översyn av fångvårdens jordbruksdrift ur vissa av riksdagen anförda synpunkter (rd. skr. nr 212/1946; jfr statsutsk. utl. nr 155/1946 s. 1 ff.). För ändamålet har nämnden såsom sakkunnig anlitat professor emeritus vid lantbrukshögskolan L. Nannesson. Resultatet av de sålunda verkställda undersökningarna föreligger i form av tvenne promemorior. Över dessa ha yttrandena inhämtats från därav berörda myndigheter och organisationer m. fl.

Organisationsnämndens förslag.

Vid framläggandet av sina förslag har organisationsnämnden utgått från den plan för anstaltsorganisationen, som enligt vad förut berörts förordats av statens sakrevision, dock med vissa av senare inträffade förhållanden betingade jämkningar. Bland annat räknar organisationsnämnden med att anstalten å Långholmen, som framdeles skall ersättas med en nybyggd mindre anstalt, fortfarande under åtskilliga år måste övergångsvis användas för cirka 325 intagna. Vidare förutsätts vissa förändringar beträffande kvinnoanstalternas organisation. Fortsatt utbyggnad av den öppna fångvården föreslås skola åstadkommas genom upprättande av ej permanenta kolonier, där sysselsättningen består av skogsarbete, väg- eller andra anläggningsarbeten och icke av jordbruksarbete.

Organisationsnämndens förslag i övrigt syftar i stort sett till att enligt de grunder, som kommit till uttryck i nya verkställighetslagen, åstadkomma en rationalisering av fångvårdsanstalternas skötsel och nämnden lägger därvid särskild vikt vid en effektivisering av arbetsdriften inom anstalterna. Sålunda föreslås att arbetsdugliga intagna vid slutna anstalter beredas sysselsättning i verkstäder, där arbetet bedrivs under huvudsakligen samma former som inom näringslivet. I sådant syfte föreslår nämnden uppförande av ett flertal nya verkstadsbyggnader, inredande av arbetslokaler i redan befintliga anstaltsbyggnader samt förstärkning av arbetsledarpersonalen. Där-

till rekommenderar nämnden en begränsning av yrkesgrenarna till ett fåtal, var och en med tämligen ensartad produktion (verkstäder vid ungdomsanstalterna undantagna). Härigenom skulle vinnas åtskilliga organisatoriska fördelar och underlättas uppnående av ökad produktion. Med hänsyn bl. a. till att de intagna komma från vitt skilda yrken och till att de vid frigivandet — trots fångvårdens nuvarande mångsidiga arbetsdrift — icke i särskilt stor utsträckning erhålla anställning i samma yrkesgren, som den i vilken de arbetat under anstaltsvistelsen, anses förslaget ur fångvårdssynpunkt icke behöva medföra större olägenheter.

De yrkesgrenar, som i första hand anses böra ifrågakomma, äro snickeri och mekaniskt verkstadsarbete. Bland yrkesgrenar, som skulle nedläggas, må nämnas skrädderi, skomakeri och mössmakeri. Fångvårdens mindre tvätterier föreslås skola nedläggas och tvätten ombesörjas av försvarets tvätterier. I några fall föreslås att fångvårdens trädgårdar utarrenderas, varvid förutsättes att de intagna likväl skola kunna beredas arbete i trädgårdarna eller utomhusarbete på annat sätt. Mindre arbetsföra intagna skola beredas sysselsättning med arbetsterapeutisk inriktning under ledning av därför särskilt utbildad personal.

Avlöningssystemet för de intagna skall enligt nämndens förslag omläggas enligt ackordssystem så konstruerat, att arbetspremien växer progressivt.

Beträffande personalens tjänstgöring föreslås vissa ändringar i gällande tjänstgöringsschema bl. a. innefattande nya tjänstekombinationer. Bevakningen skall underlättas genom att bostadscellavdelningarna, så långt det är möjligt, hållas avfolkade under arbetstid samt genom anordnande av tekniska hjälpmedel såsom alarmsignalanordningar och förbättrade telefonförbindelser. Portvaktsarbetet skall förenklas genom mindre ombyggnader av anstalternas entréer, införande av elektriska portlås m. m.

Den nuvarande undervisningen genom lärareassistenter föreslår nämnden skola ersättas med korrespondensundervisning och andra former för självstudier. Där så erfordras skall för undervisningen anlitas timavlönade, för varje enskilt fall tillfälligt engagerade lärarkrafter, bosatta i respektive anstalters närhet.

Kontorsgöromålen, särskilt redogörararbetet, skall enligt nämndens förslag rationaliseras och förenklas, likaså fångregistreringen. Vidare skall arbetsdriftens redovisning omläggas så att driftens verkliga ekonomiska resultat kan bedömas.

Handräkningsgöromålen skola begränsas och de intagna skola icke givas enklare handräkningsarbeten såsom enda sysselsättning. Städning och, så vitt möjligt, även andra handräkningsarbeten skola utföras på beting.

Genom de sålunda föreslagna rationaliseringsåtgärderna, beträffande vilkas detaljer torde få hänvisas till organisationsnämndens promemoria, anser nämnden det möjligt att genomföra vissa personalbegränsningar. Detaljerade förslag till personalorganisation framläggas beträffande de anstalter, vilka äro avsedda att bibehållas för framtiden. Åtskilliga av nämndens för-

slag förutsättas emellertid kunna tillämpas även vid de till nedläggande föreslagna anstalterna under den tid de, i avvaktan på nybyggnadsprogrammets förverkligande, komma att vara i bruk. För anstalterna Skenäs, Hall, Mariestad och Svartsjö äro de framlagda förslagen till personalorganisation av provisorisk karaktär, enär de intagnas fördelning på olika sysselsättningar samt personalens storlek är beroende av de förändringar i fråga om jordbruksdriften vid dessa anstalter, som kunna föränledas av den särskilda utredningen beträffande fångvårdens jordbruk. Nuvarande och föreslagna personalstyrkor vid återstående av organisationsundersökningen berörda anstalter framgå af följande tabell.

Anstalt	Antal heltidsanställda bef.-havare vid undersökn.	Antal intagna 1/10 1947		Antal intagna per bef.-havare		Antal bef.-havare enligt förslag ³	Antal intagna enligt förslag	Antal intagna per bef.-havare enligt förslag
		1/10	1/11	1/10	1/11			
Härlanda	154	159	164	2·95	3·04	249	100	2·04
Malmö.....	266	117	130	1·78	1·97	253	115	2·17
Härnösand.....	250	85	91	1·70	1·82	248	100	2·08
Vänersborg	15	31	34	2·07	2·27	16	50	3·13
Västerås	18	43	49	2·39	2·73	15	40	2·67
Karlstad.....	24	46	41	1·92	1·71	19	40	2·11
Kristianstad.....	13	40	42	3·08	3·23	16	55	3·44
Uppsala	22	52	48	2·37	2·18	17	45	2·65
Ystad.....	17	50	44	2·94	2·59	16	40	2·50
Umeå.....	9	17	12	1·89	1·34	9	20	2·23
Östersund.....	7	16	13	2·29	1·86	9	20	2·23
Visby.....	5	10	14	2·00	2·80	9	20	2·23
Växjö	34	47	54	1·39	1·59	28	57	2·04
Nyköping	14	27	36	1·93	2·58	13	30	2·31
Norrköping	55	99	92	1·80	1·68	51	95	1·87
Långholmen	215	320	335	1·49	1·56	167	325	1·94
Summa	618	1 159	1 199	1·88	1·94	535	1 152	2·16
Summa exkl. Långholmen	403	839	864	2·09	2·15	368	827	2·25

Den förhållandevis stora personalminskning som föreslagits vid Långholmen kan, enligt vad nämnden uttalar, genomföras — förutom genom rationaliseringsåtgärder av liknande art som vid övriga anstalter — på grund av att personalen trots det komplicerade byggnadssystemet och därmed förknippade svåra bevakningsförhållanden måste anses överdimensionerad i jämförelse med personalstyrkorna vid övriga anstalter.

Den av särskild sakkunnig verkställda undersökningen beträffande fångvårdens jordbruksdrift har omfattat en driftsekonomisk analys rörande tre av fångvårdens jordbruk, nämligen Marieholms kungsgård, Skenäs och Singeshult. I anslutning till den sålunda verkställda driftsekonomiska under-

¹ Utan sinnessjukavdelning.

² Med sinnessjukavdelning.

³ Exkl. personalbehov för semester- och sjukvikariat.

sökningen konstaterar den sakkunnige att endast en relativt obetydlig del av fångvårdens klientel, eller omkring 14 procent, härrör från jordbruksyrket medan antalet i fångvårdens jordbruk och skogsbruk sysselsatta intagna regelmässigt är betydligt större. Den 1 november 1947 sysselsattes sålunda i jordbruket 480 intagna eller omkring 22 procent av det dåvarande till 2 153 uppgående totala manliga fångantalet. I avvaktan på resultatet av de rationaliseringsåtgärder, som organisationsnämnden föreslagit beträffande fångvårdens verkstadsdrift, anser den sakkunnige att ett vidare utbyggnad av fångvårdens jordbruksverksamhet tills vidare bör helt inställas. I betraktande av de framlagda resultaten rörande de särskilt undersökta jordbruken synes det nämligen den sakkunnige vara sannolikt, att ett mera tillfredsställande ekonomiskt resultat borde kunna ernås vid de andra verksamhetsformerna. Beträffande omhändertagandet av den klientel, som anses böra sysselsättas i huvudsak med arbete i fria luften och som icke lämpligen kan hänvisas till arbete i verkstadskolonier, kunde det enligt den sakkunniges mening starkt ifrågasättas, om icke tillfälligt upprättade kolonier för allmänna arbeten (väg- och flygfältsbyggen, avdikningar o. s. v.) vore lämpligare än jordbrukskoloniformen. Man borde nämligen i dylika kolonier kunna räkna med avsevärt lägre relativa kapitalkostnader och antagligen även lägre bevakningskostnader än i jordbrukskolonierna. Men framför allt borde man kunna åstadkomma en effektivare sysselsättning av klientelet än i de, såsom ofta nu vore fallet, allt för överbelagda jordbruken. Ett ytterligare utbyggnad av övriga koloniformer syntes därför förtjäna särskild uppmärksamhet. I den mån denna väg visade sig framkomlig och ändamålsenlig syntes det också vara lämpligt att avsevärt inskränka jordbrukskoloniverksamheten.

Vid den fortsatta jordbruksverksamhetens planläggning vore det, enligt vad den sakkunnige vidare uttalar, för uppnående av ett ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande resultat av särskild betydelse att det till varje jordbruk avdelade klientelet stode i rimligt förhållande till den förhandenvarande tillgången på produktivt arbete. Även ur fångvårdssynpunkt syntes detta vara av vikt. Utan en effektiv sysselsättning av klientelet torde nämligen den moderna fångvårdens syften näppeligen uppnås.

Beträffande kontrollen och redovisningen av jordbruksdriftens resultat föreslår den sakkunnige en omläggning i syfte att möjliggöra jämförelser med de fortlöpande undersökningar över lantbrukets ekonomiska förhållanden, som utföras genom statsmakternas försorg. Härigenom skulle vinnas ett bättre underlag för en rationell avvägning av de olika koloniformernas relativa omfattning än vad för närvarande stode till buds.

Över organisationsnämndens förslag ha yttranden, efter remiss, avgivits av fångvårdsstyrelsen, strafflagberedningen, statskontoret, statens sakrevision, svenska fångvårdssällskapet, föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten, Sveriges fångvårdsmannaförbund och Sveriges arbetsledareförbund. I särskilda hänseenden ha yttranden över förslagen av-

givits jämväl av interneringsnämnden (anstalterna för förvaring och internering), ungdomsfängelnsnämnden (ungdomsanstalterna), medicinalstyrelsen (fångvårdens sjukavdelningar), riksräkenskapsverket (redovisningsarbete m. m.), lantbruksstyrelsen (jordbruksdriften) och försvarets fabriksstyrelse (utnyttjande av försvarets tvätterier). Av de sålunda avgivna yttrandena, vilka delvis äro mycket omfattningsrika och mer eller mindre utförligt behandla förslagens detaljer, återgivas i det följande allenast mera allmänna synpunkter av större vikt.

Organisationsnämndens förslag ha ur de synpunkter respektive myndigheter företräda i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *statskontoret*, *statens sakrevision*, *medicinalstyrelsen*, *riksräkenskapsverket*, *lantbruksstyrelsen* och *försvarets fabriksstyrelse*. Statskontoret har dock ställt sig tveksam beträffande det föreslagna systemet för utbetalning av arbetspremier åt de intagna. Lantbruksstyrelsen har särskilt uppmärksammat frågan om jordbruksdriftens omfattning och uttalat sig för att fångvårdsanstalterna i huvudsak icke skola bedriva jordbruk i större utsträckning än som är behöfligt för att bereda full sysselsättning för sådana intagna med lång strafftid, vilka äro vana vid jordbruksarbete eller eljest visat särskild fallenhet härför. Styrelsen anför härom bl. a.:

Beträffande jordbruksarbetet må framhållas, att detta arbete är lika konditionsfrämjande som andra kroppsarbeten. För dem som äro vana att arbeta i jordbruk eller eljest ha fallenhet härför torde jordbruksarbetet med dess mångskiftande uppgifter även i andra avseenden vara av stort värde för arbetsduglighetens allmänna befrämjande. Där sådan vana eller fallenhet saknas, torde andra utarbeten såsom trädgårds-, skogs- och vägarbeten däremot i regel vara att föredraga. Då dylika arbeten även lämpa sig för vana jordbruksarbetare, torde det knappast föreligga något för fångvården speciellt behov av jordbrukskolonier endast avsedda för intagna med kort strafftid.

I detta sammanhang må även erinras därom, att jordbrukets kapitalbehov är jämförelsevis stort i förhållande till arbetsåtgången. Vissa arbetsuppgifter inom jordbruket kunna vidare icke lämpligen anförtros åt sådana intagna, som sakna vana vid jordbruk. Detta gäller särskilt skötseln av husdjur och maskiner, vilken ställer stora anspråk på personalens yrkesskicklighet och ansvarskänsla. Även med hänsyn till värdet av de intagnas arbetsprestationer i förhållande till utgifterna för bevakning m. m. synes jordbruket erbjuda en mindre lämplig form av sysselsättning för de omhändertagna.

I övriga avgivna yttranden ha framställts åtskilliga erinringar mot organisationsnämndens förslag.

Fångvårdsstyrelsen, som inhämtat yttranden av styresmännen vid de av undersökningen berörda fångvårdsanstalterna, har sammanfattningsvis uttalat, att åtskilliga av organisationsnämndens förslag innebure väsentliga förbättringar. Detta gällde främst vissa tekniska anordningar samt förslagen beträffande arbetsdriften. I vad det gällde anstaltsorganisationen, de intagnas fördelning på anstalterna och de intagnas behandling, nödgades styrelsen göra invändningar i åtskilliga avseenden. Så mycket vore uppenbart, att förslaget icke kunde läggas till grund för en omedelbar omstöpning av

anstaltsorganisationen och ej heller för ett slutligt fixerande av anstaltsorganisationen eller personaluppsättningen. Härför behövdes tid till närmare överväganden och till att pröva genomförbarheten av förslagen.

Styrelsen vänder sig i sitt utlåtande i synnerhet mot de föreslagna personalbegränsningarna. I detta hänseende åberopas verkningarna av de pågående ändringarna inom straffsystemet — särskilt ökad tillämpning av villkorlig dom och minskad tillämpning av straffriförklaringar — i förening med de nya reglerna rörande straffverkställigheten. Bl. a. anföres:

Som en följd av att ett större antal tilltalade nu dömes villkorligt, minskas de mera godartade fallen på fångvårdsanstalterna. De ändrade reglerna beträffande straffriförklaring medföra, att fångvårdsanstalterna nu få mottaga ett ur prognostisk och disciplinär synpunkt ogynnsammare klientel än tidigare. Principiellt är intet att invända mot en sådan utveckling, men den ställer fångvården inför en rad nya och svårbemästrade problem och måste särskilt beaktas, när frågan om bevakningens storlek skall upptagas till behandling. Den förut omtalade försämringen hos klientelet har inträtt ungefär samtidigt med att verkställigheten ändrade karaktär, även i vad avser slutna anstalter. Att lagen medger i vissa fall långtgående restriktioner mot opålitliga eller mot sådana som öva menlig påverkan på andra förändrar icke det förhållandet, att lagens syfte är sådant, att dessa inskränkningar i den intagnes frihet icke böra vidtagas annat än då det är oundvikligt. Under sådana förhållanden måste tjänstemännen söka pröva behandlingsformer så långt detta är möjligt. Men härför fordras ovillkorligen tillräckligt stor personal.

Genom den individualiserande behandlingen av de intagna ha arbetsuppgifterna för anstaltspersonalen ökat väsentligt. Resultatet har blivit, att personalen — särskilt vid större, slutna anstalter — är hårt ansträngd eller överansträngd. Detta faktum, som styrelsen haft tillfälle att iakttaga på många håll, utgör belägg för styrelsens uppfattning att en personalreducering i enlighet med vad nämnden föreslagit icke är möjlig för närvarande. Huruvida de omläggningar av t. ex. tjänstgöringsschema för befattningshavare, som organisationsnämnden föreslår, skulle möjliggöra personalminskning, kan icke bedömas förrän en ändrad tjänstgöringsordning närmare prövats vid var anstalt för sig. Härvid måste också undersökas om det föreslagna tjänstgöringsschemat står i överensstämmelse med personalens berättigade krav på att erhålla tillräcklig tid mellan tjänstgöringspassen för avspänning och vila.

Även i övrigt är att märka att den föreslagna reduceringen bygger på förutsättningar av sådan art, att det i innevarande stund i allmänhet icke kan med någon säkerhet sägas om de äro möjliga att förverkliga. I varje fall är det uppenbart, att förverkligandet kommer att kräva avsevärd tid och rätt stora anslag. Organisationsnämnden utgår exempelvis ifrån att portvaktssysslan vid fångvårdsanstalterna skall kunna omorganiseras. Detta förutsätter emellertid ombyggnader, men fråga är om man ens med ombyggnader kan uppnå vad som åsyftas. Förslaget om en reducering av personalen bygger även på den förutsättningen att man bland annat till förhindrande av rymningar skulle nyttja elektriska alarmanordningar utefter anstaltarnas ytterväggar. Men dessa anordningar äro ännu icke utprovade, varför det är i högsta grad ovisst, om de kunna ge avsedd effekt. På samma sätt förhåller det sig med åtskilliga andra tekniska åtgärder.

Styrelsen tillägger, att styrelsen såsom den för fångvården ansvariga myndigheten måste beakta de krav som säkerheten och ordningen ställde.

Att eftersätta dessa krav genom att anvisa otillräckliga medel å avlöningsanslagen skulle icke blott försvåra rekryteringen av personal utan därjämte äventyra fångvårdsreformens genomförande.

De synpunkter, som kommit till uttryck i de till fångvårdsstyrelsen avgivna yttrandena från *anstalternas styresmän*, har styrelsen sammanfattat på följande sätt.

I flera av de avgivna yttrandena framhålles, att promemorian innehåller berikande synpunkter och goda uppslag samt att omorganisation i vissa avseenden vore påkallad, samtidigt som det påpekas, att de ekonomiska synpunkterna ej må dominera när det gäller fångvården. Nämndens förslag hade i för hög grad tagit sikte på besparingar och indragningar. Önskade man humanisera fångvården, finge man också ta de ekonomiska konsekvenserna. Förslaget toge för lätt på flera speciella fångvårdsproblem och komme enligt flera uttalanden delvis i strid med både den nya verkställighetslagen och praxis i fråga om individuell behandling av de intagna, varigenom vården av de intagna bleve lidande. Ett fängelse vore ej att jämställa med en fabrik. De intagna finge ej behandlas som brickor, som kunde flyttas mer eller mindre godtyckligt. Om arbetsdriften på anstalterna gjordes alltför tempobetonad, löpte man risk för att återvända till den monotona tillvaro, som utgör en fara för allt anstaltsliv.

I ett yttrande anföres att man av flera av organisationsnämndens förslag finge det intrycket, att nämnden räknat med att man å fångvårdsanstalterna hade att göra med ett mycket fogligt klientel. I flera yttranden betonas, att nämnden ej tillräckligt beaktat att anstalterna hade att taga hand om människor med psykiska defekter, karaktärssvaga, opålitliga, partiellt arbetsföra o. s. v. Det göres också gällande att promemorian ej tagit tillräcklig hänsyn till de risker som personalen vid anstalterna utsättes för. Den stora frihet som de intagna nu åtnjöte, bland annat genom en avsevärd gemensamhet, gjorde personalens arbete med upprätthållandet av ordning och disciplin svårt och enerverande. Många tecken på överanstängning bland tjänstemännen hade förmärkts. Befattningshavarna finge ej bli så betungade att de ej hade tid att höra på vad de intagna hade att andraga.

I flera fall uttalas, att remisstiden varit för kort. Det föreslås vidare i vissa yttranden att representanter för fångvårdsanstalterna finge överlägga angående organisationsproblemen med fångvårdsstyrelsen och nämnden samt att erfarna fångvårdsmän borde få tillfälle att i detalj bearbeta förslaget och därefter föreslå praktiskt genomförbara rationaliseringar.

Strafflagberedningen har med föranledande av organisationsnämndens förslag till jämkningar beträffande organisationen av anstaltsväsendet föreslagit, att omedelbar utredning verkställas angående avveckling av anstalten å Långholmen samt angående det framtida ordnandet av anstaltsorganisationen för det kvinnliga fångvårdsklientelet. I samband därmed förordar beredningen utredning även rörande de organisationsproblem, som sammanhånga med behandlingen av personer dömda till förvaring eller internering.

Beträffande de av organisationsnämnden i olika hänseenden föreslagna rationaliseringsåtgärderna uttalar beredningen sammanfattningsvis, att tendensen i nämndens promemoria i stort sett överensstämde med beredningens intentioner men att den detaljutformning som förslagen erhållit varslade om att den föreslagna organisationen skulle komma att innebära en icke

i allo önskvärd industrialisering av anstaltsväsendet, kunna tendera till en exploatering av fångarbetskraften och ej i tillräcklig grad beakta de människovärdande momenten i anstaltsarbetet. I ekonomiserande syfte syntes nämnden vidare vara benägen att i viss utsträckning förbise de krav på ljus, luft och motion, som strafflagberedningen velat tillgodose genom att rekommendera vidgande av tomtutrymmena för slutna anstalter, tillvaratagande av befintliga trädgårdars arbetsmöjligheter, uppförande av gymnastiksalar och anläggande av idrottsplatser. Nämnden syntes vidare — om man bortsåge från vissa arbetshämmade, för vilka särskild arbetsterapeutisk behandling planerades — icke till fullo ha beaktat de vanskliga beteendeanomalier, som ofta karakteriserade anstaltsklientelet. Den viktiga frågan om fångvårdstjänstemännens rekrytering och utbildning hade icke berörts i nämndens förslag.

Strafflagberedningen, som icke sett sig i stånd att inom den för remissvarets avgivande bestämda tiden så intränga i det mycket omfattande ämnet att beredningen kunde framlägga någon detaljgranskning av nämndens förslag, hemställer att åt fångvårdsstyrelsen uppdrages att med ledning av utredningen och i samråd med organisationsnämnden samt representanter för anstalterna i olika tjänstegrader undersöka vilka rationaliseringsåtgärder som låta sig genomföra samt, i den mån styrelsen ej själv äger besluta härom, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

Interneringsnämnden finner det ur icke blott ekonomisk synpunkt utan även behandlingssynpunkt synnerligen önskvärt, att en rationell ordning åstadkommes beträffande de praktiskt organisatoriska detaljerna i fråga om de nya formerna för straffverkställighet. Särskilt med hänsyn till beskaffenheten av det klientel, varom för interneringsnämndens del är fråga, vore, enligt vad nämnden uttalar, en ändamålsenlig vård och behandling av de intagna av stor betydelse. Nämnden ansåge dock att ändringar av det rådande bevakningssystemet, som innebure indragningar av personalen för bevakningsuppgifter, borde företagas med största försiktighet samt att icke alltför krävande uppgifter finge påläggas vederbörande anstaltspersonal. Hänsyn måste härvid jämväl tagas till det förhållandet att i bevakningspersonalens arbete inginge uppgiften att vårda och att i gynnsam riktning söka påverka de intagna. Personalens rätt till viss trygghet när det gällde nattbevakning borde ej heller få eftersättas genom att personalen gjordes för otillräcklig.

Med avseende å de intagnas sysselsättning uttalar interneringsnämnden, bland annat, att nämnden ansåge det vara av stor betydelse att vid arbetstilldelning, i den mån det ur tekniska och ekonomiska synpunkter vore möjligt, kunna taga hänsyn till den intagnes håg och fallenhet samt kommande utkomstmöjligheter och ville därför icke biträda organisationsnämndens förslag om att inskränka antalet yrkesgrenar till ett fåtal. Likaså ansåge interneringsnämnden det ur behandlingssynpunkt vara av stort värde att möjligheterna att bereda de intagna arbete utom murarna icke förminskades. Erfarenheten hade visat att sådant arbete ofta haft gynnsam

inverkan på oroliga och överspända element eller vid fall av psykisk depression.

Ungdomsfängelsetnämnden har uttalat, att organisationsnämnden vid sin undersökning icke syntes ha i tillräcklig grad beaktat ungdomsanstalternas särskilda uppgifter och därför förbisett vissa speciella krav som måste ställas på dessa anstalter. Ungdomsfängelsetnämnden framhåller särskilt angelägenheten av att undervisningsarbetet vid ungdomsanstalterna ordnas på ett tillfredsställande sätt. I sådant hänseende åberopar nämnden vad därom anförts i ett av nämnden tidigare avgivet yttrande till riksdagens justitieombudsman (JO:s ämbetsberättelse till 1947 års riksdag s. 179 f.) samt upprepar vad i detta yttrande anförts därom att det icke borde tillåtas att ekonomiska hänsyn ledde till att, såsom förut skett, fastställda undervisningsplaner frånginges eller den teoretiska undervisningen eftersattes. Nämnden underkänner organisationsnämndens förslag att indraga en lärare-assistenttjänst vid ungdomsanstalten i Uppsala samt uttalar önskemålet att sociala kuratorer anställas vid samtliga ungdomsanstalter. Vidare understryker nämnden starkt behovet av mekanisk verkstad vid Uppsalaanstalten samt motsätter sig att trädgårdsdriften vid denna anstalt slopas. Trädgårdsarbetet och den därmed förenade undervisningen hade, enligt vad nämnden anför, visat sig vara av värde då det gällde sådana intagna som icke lämpade sig för verkstadsarbete. Trädgården gjorde att anstalten för närvarande kunde betecknas såsom halvöppen, dess indragning skulle medföra att anstalten återfinge sin gamla karaktär av helt sluten anstalt.

Från de hörda *personalorganisationernas* sida ha organisationsnämndens förslag blivit föremål för delvis stark kritik. Särskilt gäller detta nämndens förslag till personalbegränsningar. I den mån nämndens förslag innebära ökning av personalen, förenklingar av det rutinmässiga arbetet och förbättrade tekniska anordningar ha de dock i stort sett vunnit gillande. Svenska arbetsledareförbundet har förklarat sig icke ha några erinringar mot de allmänna synpunkter på verkstadsdriftens framtida organisation, åt vilka organisationsnämnden givit uttryck. Förbundet säger sig därvid särskilt ha tagit fasta på uttalandet, att den ifrågasatta avvecklingen av vissa verksamhetsgrenar borde ske successivt under hänsynstagande till bland annat möjligheten att omplacera arbetsledarpersonalen. I övrigt ha i organisationernas yttranden väsentligen samma synpunkter kommit till uttryck som i de till fångvårdsstyrelsen avgivna yttrandena från anstaltens styresmän. Svenska fångvårdsmannasällskapet och föreningen direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten föreslå, att organisationsnämndens förslag göres till föremål för en allmän överarbetning under medverkan av fångvårdsmän.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Det är uppenbart, att fångvårdens omdaning i den nya verkställighetslagens anda måste ske successivt under en tämligen lång övergångstid. Beträffande själva anstaltsorganisationen har tidigare vid flera tillfällen framhållits, att dess förnyelse är beroende av ett omfattande nybyggnadsprogram

som nästan helt måst ställas på framtiden. Även vissa andra omständigheter verka i samma riktning. Tillräckliga erfarenheter ha ännu icke vunnits rörande verkningarna av vare sig verkställighetsreformen eller de förändringar i straffsystemet som genomförts under senare år. Såvitt nu kan bedömas, måste de beräkningar som legat till grund för de hittills avgivna organisationsförslagen i vissa hänseenden korrigeras. Bl. a. har det befunnits svårt att i den utsträckning som förutsatts nedbringa beläggningen på anstalter i större städer, t. ex. Härlanda- och Malmöanstalterna. Och frågan om kvinnoanstalternas organisation har såtillvida kommit i annat läge som det kvinnliga anstaltsklientelet sjunkit avsevärt och för närvarande utgör endast omkring hälften av det beräknade. Som nämnts är det emellertid för tidigt att på grundval av hittills gjorda erfarenheter bilda sig en bestämd uppfattning om hur förhållandena slutligen komma att gestalta sig. Detta gäller så mycket mera som straffsystemet alljämt är föremål för ett genomgripande nydaningsarbete. Mot bakgrunden av dessa omständigheter måste även de av organisationsnämnden framlagda förslagen bedömas.

Straffverkställighetsreformen har medfört en icke oväsentlig ökning av fångvårdens löpande kostnader. De huvudprinciper på vilka reformen bygger — en långt driven differentiering av klientelet samt ökad frihet och mera individuell omvårdnad — ha framför allt gjort fångvården mera personalkrävande än tidigare men man har även att räkna med betydligt ökade utgifter för olika omkostnadsändamål. Det är på grund härav angeläget, att den pågående omorganisationen sker på sådant sätt, att förefintliga möjligheter att rationalisera driften tillvaratagas. Det material, som framkommit vid den av organisationsnämnden verkställda undersökningen, är därför av stort värde och detta har också kommit till uttryck i de över utredningen avgivna yttrandena. Från fångvårdshåll har emellertid samtidigt farhågor uttalats för att de ekonomiska synpunkterna i sådan grad fått dominera organisationsnämndens ställningstaganden, att förslagets genomförande i obearbetat skick skulle i väsentliga delar äventyra verkställighetsreformen. Jag vill i anslutning härtill understryka, att vårdsynpunkterna måste sättas i främsta rummet vid denna omorganisation och att man därvid också måste räkna med beskaffenheten av fångvårdens klientel, som i olika hänseenden avviker från det normala.

Såsom förut framhållits blir det en ganska lång övergångstid innan fångvårdsorganisationen blivit helt anpassad efter den nya verkställighetslagens krav. Vad särskilt de av organisationsnämnden framlagda förslagen angår är det i åtskilliga avseenden nödvändigt att pröva sig fram. Den verkställda undersökningen giver emellertid även vid handen att utrymme finnes för omedelbara åtgärder i syfte att åstadkomma en mera rationell ordning beträffande fångvårdsanstalternas skötsel. Så synes vara fallet beträffande de flesta områden, som varit föremål för nämndens uppmärksamhet. Kungl. Maj:t har därför anbefallt fångvårdsstyrelsen att på grundval av det föreliggande utredningsmaterialet och i samråd med statens organisations-

nämnd skyndsamt vidtaga de rationaliseringsåtgärder, vilkas genomförande låter sig förena med principerna i gällande verkställighetslag och beträffande vilka större meningsskiljaktigheter icke yppats; i den mån styrelsen ej själv äger besluta därom har det ålagts styrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet i samband med styrelsens anslagsäskanden till 1949 års riksdag. Jämsides härmed kommer inom justitiedepartementet att verkställas en allmän översyn av organisationsnämndens förslag under hänsynstagande till de synpunkter som kommit till uttryck i de avgivna yttrandena. Uppmärksamhet skall därvid bl. a. ägnas de problem rörande anstaltsväsendet vilka närmast påfordra sin lösning. De av strafflagberedningen berörda frågorna om Långholmsanstaltens avveckling samt om organisationen av kvinnoanstalterna och anstalterna för förvaring och internering äro de i sådant hänseende mest aktuella spörsmålen. Frågorna om kolonisystemets fortsatta utbyggande samt jordbruksdriftens omfattning böra även särskilt uppmärksammas.

Den sålunda påbörjade överarbetningen av de föreliggande organisationsförslagen är avsedd att resultera i en tre- eller fyraårsplan med tidsangivelser för de i planen upptagna åtgärderna. För den angivna tiden — tre eller fyra år — torde man utan alltför stora felkällor kunna bedöma vad man har att räkna med beträffande det statsfinansiella läget samt i fråga om byggnadsmarknad, materialtillgång, kriminalitet, strafflagstiftning m. m. Mot bakgrunden av en sådan plan blir det möjligt att bedöma uppkommande organisatoriska problem och medelsbehov såsom ingående i planen eller såsom oförutsedda anledningar till revidering av densamma. Trots den mångfald faktorer, som påverka fångvårdens organisation, torde planen för den begränsade tid varom är fråga kunna ges erforderlig stadga på grundval av de erfarenheter som vunnits under verkställighetslagens giltighetstid, de föreliggande i många avseenden föga divergerande förslagen till anstaltsorganisation samt de av organisationsnämnden framlagda förslag, vilka anses böra genomföras eller prövas.

Med hänsyn till de ytterligare överväganden, som sålunda befunnits erforderliga beträffande fångvårdens organisationsfrågor, är jag ej beredd att nu föreslå någon begränsning beträffande medelsanvisningen till fångvården. Fångvårdsanstalternas anslagsbehov för nästa budgetår torde alltså böra bedömas från huvudsakligen samma utgångspunkter som tidigare.

Anslagsäskanden för budgetåret 1948/49.

[1.] Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, *förslagsanslag* (statsliggaren s. 40). 1947/48 7 539 800 kronor; 1948/49 förslag 8 090 000 (+ 550 200) kronor.

Omorganisationen av fångvårdens anstaltsväsende har under år 1947 fortsatt efter de riktlinjer som uppdragits av strafflagberedningen. Nybyggnadsprogrammet har dock, som redan nämnts, tills vidare måst ställas på fram-

tiden. I stället har fångvårdens kolonisystem utbyggt i sådan omfattning att antalet platser på kolonier numera överstiger det antal dylika platser som avsetts skola ingå i den framtida organisationen. En redogörelse för den dittills verkställda utbyggnaden lämnades i fjolårets statsverksproposition (II ht. s. 62 f.). Under tiden därefter ha tillkommit två kolonier för män, *Halmsjön* i Stockholms län, anknuten till anstalten å Långholmen, och *Tygelsjö* i Malmöhus län, anknuten till anstalten i Malmö. Å andra sidan har kolonien *Åby* i Södermanlands län, anknuten till anstalten å Hall, nedlagts. För kvinnor har det öppna vårdutrymmet ökats genom att, såsom anmälts i årets statsverksproposition (II ht. s. 107), ytterligare två hem vid anstalten å *Viebäck* i Jönköpings län tagits i anspråk för fångvårdsändamål i samband med att denna anstalt avvecklats som uppfostringsanstalt. Efter de sålunda genomförda förändringarna kan det öppna vårdutrymmet uppskattas till omkring 325 platser för män och omkring 60 platser för kvinnor. Härtill komma 125—150 öppna platser för män som ådömts ungdomsfängelse.

Nedläggandet av äldre anstalter är beroende bland annat av att nybyggnader komma till stånd. Trots att några nya anstalter ej kunnat uppföras ha emellertid en del mindre anstalter kunnat nedläggas eller stängas, nämligen anstalterna i *Linköping*, *Sundsvall* och *Haparanda*. Ytterligare avses att nedlägga anstalten i *Kalmar* (prop. 225/1945 s. 14, 16) samt att stänga anstalten i *Hudiksvall*.

De anstalter, som skola bibehållas för framtiden, äro föremål för en delvis genomgripande modernisering (jfr II ht. 1947 s. 61).

I skrivelse den 25 augusti 1947 har *fångvårdsstyrelsen* avgivit förslag till anslagsäskanden beträffande fångvårdsanstalterna för nästa budgetår.

Med uppgift att det genomsnittliga fångantalet under budgetåret 1946/47 uppgått till 2 098, har styrelsen inledningsvis uttalat, att man för budgetåret 1948/49 borde räkna med samma utrymmesbehov å fångvårdsanstalterna, inberäknat reservutrymme, som för innevarande budgetår eller 2 300 platser. Vissa omständigheter, som sammanhänge med den nya verkställighetslagen, vore emellertid, enligt vad styrelsen vidare framhåller, även med oförändrat utrymmesbehov ägnade att öka behovet av personal vid fångvården, bland annat de friare behandlingsformerna och differentieringen av de intagna ävensom observationsundersökningarna enligt 43 och 63 §§ nämnda lag. Vidare krävdes mera personal till följd av att fångtransporterna icke längre skulle företagas i fångvagnar. Beträffande personalbehovet har styrelsen ytterligare framhållit, att fångklientelet för närvarande vore sammansatt av ett större antal svårbehandlade intagna än förut. Detta berodde bland annat på den ändrade gränsdragningen mellan otillräknelighet och andra abnormtillstånd samt på det förhållandet att det inom anstalterna funnes ett ej ringa antal utlänningar, som visat sig kräva särskild och noggrann tillsyn. På grund därav hade personalen måst tid efter annan ganska avsevärt förstärkas vid vissa anstalter, och det vore anledning antaga, att dessa förhållanden komme att fortsätta.

I sin skrivelse har fångvårdsstyrelsen upptagit vissa lönereregleringsfrågor, vilka styrelsen anser böra föranleda förslag till årets riksdag. Beträffande direktörer och assistenter vid fångvårdsstaten har styrelsen anmält, att vederbörande personalförening hos styrelsen upprepat sin i fjolårets statsverksproposition (II ht. s. 57) anmälda framställning om förbättrad löneställning för nämnda befattningshavare. Styrelsen har med anledning härav framhållit angelägenheten av att denna lönefråga snarast får sin lösning samt åberopat vad styrelsen därom anfört och föreslagit i sin den 12 juli 1946 överlämnade utredning med plan för omorganisation av fångvårdens anstaltsväsende m. m. (jfr II ht. 1947 s. 59). Enligt styrelsens mening bör emellertid även löneställningen för de mindre anstalternas och koloniernas styresmän samtidigt tagas under omprövning.

Beträffande löneställningen för styresmannen vid anstalten i Örebro har fångvårdsstyrelsen avgivit särskilt förslag. Sålunda har styrelsen, under åberopande av att nämnda anstalt hade lika hög, ibland högre, beläggning än anstalter med direktörstjänst i lönegrad Ca 27, hemställt om uppflyttning av föreståndarebefattningen vid anstalten till befattning såsom direktör i sagda lönegrad. Förslaget vore påkallat också av den omständigheten, att det enligt styrelsens mening vore nödvändigt — för att fångvårdens styresmansbefattningar skulle kunna tillfredsställande rekryteras — att antalet beföringstjänster ökades. Då enligt styrelsens erfarenhet ingen tvekan kunde råda om att en fångvårdsanstalt vore behövlig för Mellan-Sverige i eller invid Örebro och då med uppförandet av sådan ny anstalt torde komma att dröja, ansåge styrelsen, att ett beslut i enlighet med styrelsens förslag icke skulle vara ägnat att föregripa organisationsutredningens resultat. Kostnaderna för ifrågavarande uppflyttning ha beräknats till 2 300 kronor, varifrån böra dragas 800 kronor, motsvarande till anstaltsföreståndaren för närvarande utgående tillfälligt arvode.

Styrelsen har vidare hemställt om uppflyttning i lönegrad av befattningarna såsom överläkare vid fångvårdens sinnessjukavdelningar. Detta motiveras med att ifrågavarande läkare enligt styrelsens mening böra vara bättre ställda i lönehänseende än motsvarande läkare vid sinnessjukvårdens undersökningsstationer. Till stöd för sin sålunda uttalade uppfattning åberopar styrelsen särskilt en av svenska psykiatriska föreningen till styrelsen gjord framställning i ämnet. Styrelsen föreslår, att överläkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar placeras en lönegrad högre än överläkarna vid sinnessjukvårdens undersökningsstationer. Med nuvarande lönegradsplacering skulle detta innebära, att av överläkarna vid fångvården två placeras i Ca 32 och fyra i Ca 31. Detta skulle medföra en kostnadsökning med 3 400 kronor. Styrelsen har därjämte med hänsyn till att nuvarande ersättningar för tjänstebostad icke kunde anses innebära full kompensation hemställt, att frågan om ersättningsbeloppens storlek måtte tagas under förnyat övervägande.

Härjämte har styrelsen föreslagit inplacering på extra ordinarie stat av

fångvårdens kokerskebiträden. Dessa åtnjuta för närvarande arvoden bestämda i överensstämmelse med V-planen i kungörelsen den 19 juni 1942, nr 637 (jfr II ht. 1945 s. 102). Styrelsen anför i denna del:

Vid fångvårdsstaten finnas för närvarande 12 kokerskebiträden, vilka icke blivit inplacerade i löneplan. De åtnjuta arvoden, fastställda av fångvårdsstyrelsen, för vilka medel finnas beräknade under icke-ordinarieposten. Förslag till löneroglering för viss statsanställd sjukvårds- och ekonomipersonal m. m. avgavs av sakkunniga (se statsverkspropositionen 1947, Bilaga 2, Gemensamma frågor s. 46). I yttrande över de sakkunnigas förslag uttalade fångvårdsstyrelsen, att fångvårdens kokerskebiträden måtte bli delaktiga av ifrågavarande löneförbättring. Nämnda sakkunnigas förslag har antagits av riksdagen men omfattar ej fångvårdens kokerskebiträden. Fångvårdsstyrelsen får starkt understryka, att kokerskebiträdena lika väl som den ekonomipersonal som avsågs i de sakkunnigas betänkande äro förtjänta av en löneförbättring. Den senaste tidens erfarenhet har visat, att det med rådande läge på arbetsmarknaden är svårt att rekrytera kokerskebiträdena.

Styrelsen föreslår, att ifrågavarande kokerskebiträden placeras såsom ekonomibiträden i Ce 7. Merkostnaden därför, bortsett från tillägg, beräknar styrelsen till 12 800 kronor.

Ytterligare har styrelsen begärt lönegradsuppflyttning av några enstaka tjänster, nämligen *dels* en befattning som första vaktfru, vars innehavare förestår kvinnoavdelningen vid anstalten å Långholmen, *dels* en vaktkonstapelsbefattning, vars innehavare tjänstgör såsom trädgårdsmästare vid anstalten å Skenäs och *dels* en vaktkonstapelstjänst, vars innehavare föreslås skola tjänstgöra såsom arbetsledare. Beträffande förstnämnda tjänst anføres:

Antalet å ifrågavarande avdelning intagna kvinnor brukar hålla sig vid omkring åtta, med växlingar uppåt och nedåt. Högsta antalet intagna under innevarande år har varit tretton, lägsta fem. De kvinnor som äro intagna där utgöras huvudsakligen av för brott eller lösdriveri häktade, häktade som undergå sinnesundersökning, straffriförklarade samt straffångar och fångelsefångar. Det åligger första vaktfrun att leda och övervaka avdelningen och de där anställda — i regel tre vaktfruar — samt att ansvara för behandling och sjukvård av de intagna. Tjänsten är av mycket självständig natur; befattningshavaren har att fullgöra uppgifter som annorstädes åvila assistent eller kurator. Det må framhållas att första vaktfrun beträffande undersökningspatienter och sinnessjuka för fortlöpande anteckningar. Vid undersökning enligt 43 § verkställighetslagen utför hon vidare de utredningar som ankomma på styresmannen.

Den nuvarande innehavaren av befattningen har en mer än 40-årig tjänstgöring i fångvården bakom sig och har som första vaktfru på Långholmens kvinnoavdelning nedlagt ett arbete som förtjänar högt vitsord. Till den skrivelse, vari hon hos fångvårdsstyrelsen hemställt om uppflyttning i lönegrad, finnas fogade intyg från bland annat styresmannen å fångvårdsanstalten samt överläkaren vid sinnessjukavdelningen och kroppssjukläkaren därstädes. Samtliga ge oreserverat erkännande åt hennes kapacitet och hennes utomordentliga handlag vid behandlingen av intagna. I sistnämnda hänseende framhåller överläkaren vid sinnessjukavdelningen bland annat att hon genom sitt levande personliga intresse för de intagna lyckats utföra ett eftervårdsarbete, sedan de intagna utskrivits från avdelningen, som ur samhällsnyttans synpunkt varit av utomordentligt värde.

Styrelsen kan för sin del bestyrka riktigheten av vad som sålunda anförts och vill varmt understödja förslaget om hennes uppflyttning i lönegrad.

Styrelsen hemställer, att ifrågavarande befattning såsom första vaktfru uppflyttas från Ca 11 till Ca 13 med tjänsteställning såsom uppsyningsman. Merkostnaden härför beräknas till 600 kronor.

I fråga om den till uppflyttning föreslagna vaktkonstapelstjänsten vid Skenäsanstalten åberopar styrelsen, att trädgårdsdriften vid Skenäsanstalten är av stor omfattning och att den såsom trädgårdsmästare tjänstgörande arbetsledaren i vaktkonstapelsgrad har att meddela såväl praktisk som teoretisk undervisning åt de intagna. Styrelsen hemställer därför, att denne arbetsledare som nu är placerad i Ce 11 måtte erhålla ställning såsom yrkesmästare i Ce 13. Kostnaden härför beräknas till 480 kronor.

Beträffande den andra till uppflyttning föreslagna vaktkonstapelstjänsten återkommer jag i det följande.

P e r s o n a l ö k n i n g a r begäras av styrelsen i första hand för att tillgodose ökat behov av arbetsledare i samband med den omläggning av fångvårdens arbetsdrift, som påkallas av straffverkställighetsreformen. Av arbetsgrenarna inom verkstadsdriften hörde, enligt vad styrelsen anför, skrädderi, skomakeri, mössmakeri, sadelmakeri och pappersarbeten till de sysselsättningar, vilka vore stadda på avskrivning. Den arbetskraft som frigjordes genom dessa åtgärder och genom rationalisering av handräkningsarbetet vore avsedd att hänvisas till i första hand mekaniska arbeten men därjämte till snickeri- och tapetserararbeten, byggnadsarbeten, sågningsarbeten, cementvaruarbeten m. m. Under det sistförflutna budgetåret hade tre skrädderiverkstäder (vid anstalterna å Långholmen, i Malmö och i Gävle) samt en kombinerad skomakeri- och sadelmakeriverkstad (i Kristianstad) nedlagts, varjämte ytterligare en skrädderiverkstad (å Härlanda) beräknades komma att nedläggas under innevarande budgetår. Av de tre skrädderiverkstäder och två skomakeriverkstäder, över vilka fångvården därefter förfogade, vore en skrädderiverkstad (Ystad) och en skomakeriverkstad (Långholmen) avsedda att avvecklas inom några år. Mekaniska verkstäder funnes för närvarande endast vid fångvårdsanstalten å Svartsjö och ungdomsanstalten å Skenäs. Utom vid dessa verkstäder förekomme mekaniskt arbete i begränsad omfattning (enkelt tempoarbete) vid fångvårdsanstalterna i Malmö och Kalmar. Enligt den organisationsplan som vore avsedd att följas avsåg styrelsen att inrätta mekaniska verkstäder vid anstalterna i Nyköping, Kalmar (eller anstalt i dess ställe) och Malmö, å Härlanda samt vid säkerhetsanstalten i Karlstad. I fråga om andra yrken planerades en ny tapetserarverkstad vid fångvårdsanstalten i Malmö i anslutning till snickeriet därstädes samt cementvarutillverkning vid kolonien Skogsgård i syfte att utnyttja där förefintliga grusförekomster. I övrigt avsåg styrelsen att i ökad utsträckning sysselsätta de intagna med byggnadsarbeten m. m. och räknade därvid med att kunna med fångarbetskraft utföra flertalet av de ombyggnads- och nybyggnadsarbeten, som aktualiserats genom den nya verkställighetslagen. Byggnadsprogrammet skulle alltså kun-

na i huvudsak genomföras utan att inkräkta på det fria näringslivets behov av arbetskraft.

Rörande möjligheterna att genomföra den planerade omläggningen av arbetsdriften anföres i styrelsens skrivelse:

Den nya mekaniska verkstaden vid fångvårdsanstalten å Härlanda är avsedd att inrymmas i de lokaler i verkstadsbyggnaden därstädes, som bli lediga i samband med skrädderidriften nedläggande. Endast obetydliga ändringsarbeten behöva vidtagas å byggnaden. Särskilt anslag för anskaffning av maskinell utrustning är däremot erforderligt och styrelsen gör framställning härom i särskild skrivelse denna dag. För de mekaniska arbeten, som avses att bedrivas i Malmö, kommer utrymme att beredas i de lokaler som blivit lediga genom skrädderiets nedläggande. Särskilt anslag för maskiner och inventarier erfordras icke utan kostnaden för de mindre nyan-skaffningar som behöva göras torde kunna bestridas av verkstadsdriftens ordinarie medel till maskiner m. m. Jämväl den nya tapetserareverkstaden i Malmö är avsedd att inrymmas i verkstadsbyggnaden i lokaler, som tidigare disponerats av skrädderiet. För mekaniska arbeten, som komma att igångsättas i Karlstad, disponeras en verkstadsbyggnad, som på senare år stått oanvänd. Lokaler för mekaniskt arbete vid ungdomsanstalten i Nyköping avses att anordnas i anstaltens bottenvåning genom sammanslagning av ett antal celler. För den cementvarutillverkning som planeras på kolonien Skogsgård erfordras endast enklare byggnader (skjul), som torde komma att, i den mån tillverkningen kommer i gång, uppföras med anlitande av driftsmedel.

En förutsättning för att arbetsdriften skulle kunna fylla sin uppgift vore, enligt vad fångvårdsstyrelsen vidare uttalar, att arbetsdriften hade tillgång till erforderligt antal väl kvalificerade arbetsledare. De planerade nya verkstäderna gjorde en utökning av denna personal nödvändig. Den arbetsledarpersonal, som frigjorts genom att vissa skrädderi- och skomakeriverkstäder under 1946/47 nedlagts, hade disponerats så att personal i yrkesmästares grad överflyttats till ännu kvarvarande skrädderi- resp. skomakeriverkstäder, under det att personal i vaktkonstapelsgrad överförts från arbetsdriften till allmän bevakningstjänst. Antalet sålunda överförda befattningshavare i vaktkonstapelsgrad uppginge till sammanlagt sju. Det hade icke varit möjligt att placera dessa befattningshavare såsom arbetsledare inom andra yrken, emedan en helt annan yrkesutbildning erfordrades där.

För de planerade nya verkstäderna anser styrelsen erforderligt att inrätta följande nya tjänster i yrkesmästares grad: en i Ce 17 för mekaniska arbeten vid anstalten å Härlanda, 3 i Ce 15 för mekaniska arbeten vid anstalten i Karlstad, tapetserararbeten vid anstalten i Malmö och cementvarutillverkning vid kolonien å Skogsgård samt 3 i Ce 13 för mekaniska arbeten vid anstalterna i Nyköping, Malmö och Karlstad. Kostnaderna för ifrågavarande tjänster — bortsett från den för anstalten i Malmö föreslagna yrkesmästaretjänsten i Ce 13 — har styrelsen beräknat till 35 724 kronor, frånsatt tillägg. Vad angår sistnämnda tjänst har styrelsen endast begärt medel, 480 kronor, för uppflyttning av en vaktkonstapel till yrkesmästare i Ce 13.

I detta sammanhang har fångvårdsstyrelsen vidare begärt medel för

att tillgodose behovet av arbetsledare vid fångvårdens sinnessjukavdelningar. Styrelsen hänvisar i detta hänseende till att särskild personal avdelats för att ge de å sinnessjukavdelningarna intagna handledning i deras arbete samt att styrelsen på tillstyrkan av allmänna lönenämnden tillerkänt sådan befattningshavare som tjänstgjorde vid var och en av sinnessjukavdelningarna å Långholmen, Håga, Malmö, Härlanda och Härnösand särskild vikariatsersättning beräknad efter lönegraden 13. Vidare anför styrelsen:

Sysselsättnings- och arbetsterapien på anstalter av olika slag har under de senaste åren varit föremål för stor uppmärksamhet och stort intresse. I sådant avseende må nämnas, att kommittén för partiellt arbetsföra och statens sjukhusutredning år 1947 avgivit ett gemensamt förslag (SOU 1947: 44) angående sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus och vårdanstalter m. m. Det är vidare för fångvårdsstyrelsen känt att statens sjukhusutredning i ett betänkande, som avlämnas under den närmaste tiden, kommer att föreslå omfattande åtgärder, syftande till bl. a. en utvidgning och intensifiering av arbetsterapien på sinnessjukhusen. Det är högst angeläget att i god tid möjligheter till en förbättrad arbetsterapi beredas även på fångvårdens sinnessjukavdelningar.

Arbetsterapeuter på dessa avdelningar skulle fylla en viktig och ansvarsfull uppgift inom fångvården. Vid sidan av sjukvårdsutbildning måste de vara väl hemmastadda i ett flertal arbetsgrenar (trä-, metall- och pappslöjd, vävning, stickning, bokbinderi m. m.), som kunna lämpa sig såsom sysselsättning på en sinnessjukavdelning. Vidare måste de ha goda arbetsledaregenskaper och dessutom äga förmåga att självständigt anskaffa och organisera arbetena på avdelningen.

På grund av det anförda har fångvårdsstyrelsen föreslagit, att fem tjänster såsom arbetsterapeuter i Ce 13 måtte inrättas från och med budgetåret 1948/49. Kostnaderna därför ha beräknats till 29 220 kronor, fränsett tillägg.

Utöver de sålunda begärda personalförstärkningarna har fångvårdsstyrelsen hemställt, att medel anvisas för ytterligare två vaktkonstapels- och två biträdestjänster. I förstnämnda hänseende åberopas, att anslaget för innevarande budgetår uppräknats för utbyte av två vaktkonstapelstjänster mot två befattningar såsom yrkesmästare, avsedda att tjänstgöra såsom byggnadsledare, (II ht. 1947 s. 65) men att något sådant utbyte ej kunnat verkställas, enär några för befordran till byggnadsledare lämpade vaktkonstaplar icke funnits disponibla. De nya biträdestjänsterna äro avsedda för två biträden, vilka tjänstgöra såsom telefonister vid anstalterna å Hall och Håga och i sådan egenskap nu åtnjuta arvoden efter 175 kronor för månad jämte 5 % indextillägg. Dessa biträden ha, enligt vad styrelsen upplyser, anställts utan att medel därtill funnits tillgängliga.

Vad angår anslagsbehovet till arvoden och särskilda ersättningar (statsliggaren s. 42), har fångvårdsstyrelsen begärt ökad medelsanvisning för ett flertal olika ändamål.

För sinnesundersökningar och observationsundersökningar begäras sålunda ytterligare sammanlagt 18 000 kronor. I detta hänseende har styrelsen erinrat om de åtgärder, som under år 1947

måst vidtagas för att förebygga dröjsmål med avgivande av utlåtande rörande häktade personers sinnesbeskaffenhet och för vilka utförlig redogörelse lämnats i justitieombudsmannens ämbetsberättelse till årets riksdag (s. 126 ff). Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 september 1947 gäller tills vidare bl. a. följande.

1. Därest antalet sinnesundersökningar, som ankomma på sinnessjukavdelning inom fångvården, ökas så att det kan förutses att undersökningarna icke komma att medhinnas inom den i lag stadgade tiden, åligger det vederbörande överläkare att snarast anmäla förhållandet till fångvårdsstyrelsen. Senast skall sådan anmälan göras, då överläkaren hos domstol gör framställning om anstånd med utlåtande över sinnesundersökning och skälet härtill huvudsakligen är avdelningens arbetsbelastning.

2. Då anmälan enligt 1. inkommer till fångvårdsstyrelsen, har styrelsen att ofördröjligen undersöka läget och, om överbelastningen icke är endast tillfällig, vidtaga erforderliga åtgärder för dess avhjälpande. Efter vad som finnes lämpligast i olika fall bör styrelsen antingen bemyndiga överläkaren att för sinnesundersökning av den som är intagen på avdelningen anlita annan psykiater än vid avdelningen heltidsanställd läkare eller ock förordna om överflyttning av undersökningsklientel till andra, mindre arbetsbelastade avdelningar.

3. Bemyndigande som nyss sagts skall avse visst antal undersökningar och gälla begränsad tid. För varje sådan undersökning må utgå ersättning med 150 kronor jämte gottgörelse för kostnad för utskrift av utlåtandet. Om lämnat bemyndigande skall styrelsen underrätta justitiedepartementet.

4. Sedan fångvårdsstyrelsen vidtagit åtgärder enligt 2., åligger det styrelsen att med uppmärksamhet följa hur åtgärderna verka. Finner styrelsen åtgärder av detta slag omöjliga att genomföra eller otillräckliga för att snabbt avhjälpa uppkommen arbetsbalans, har styrelsen att ofördröjligen göra anmälan därom till justitiedepartementet.

5. Om vid månadsskifte det på sinnessjukavdelning inom fångvården finnes någon för sinnesundersökning intagen, i fråga om vilken utlåtande icke hunnit avgivas inom 6 veckor från det handlingarna i målet inkommit till avdelningen, åligger det överläkaren att snarast efter månadsskiftet meddela fångvårdsstyrelsen antalet personer, om vilka detta gäller. Inkommande sådana uppgifter skola av styrelsen ofördröjligen sammanställas och vidarebefordras till justitiedepartementet.

6. Erfordras för att undvika arbetsbalans i fråga om sinnesundersökningar vid viss sinnessjukavdelning inom fångvården, att avdelningens läkare befrias från att medverka vid undersökningar enligt 43 § lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m., må fångvårdsstyrelsen i behövlig omfattning härför anlita annan än vid anstalten heltidsanställd läkare. För sådan medverkan må utgå ersättning med 30 kronor.

7. För sinnesundersökningar, som enligt gällande ordning utföras av sinnessjukläkaren vid fångvårdsanstalten i Växjö eller av läkare vid S:t Olofs sjukhus i Visby, skall utgå ersättning enligt vad som sägs under 3.

I förhållande till vad som gällde, då frågan om anslag till fångvården senast underställdes riksdagens prövning, innebära dessa bestämmelser bl. a., att sinnesundersökningar och observationsundersökningar nu i större utsträckning än tidigare verkställas av läkare utom fångvården samt att ersättningen för sinnesundersökning i dylika fall — tidigare avseende endast undersökningar vid anstalterna i Växjö och Visby — höjts från 125 kro-

nor till 150 kronor (jfr prop. 240/1945 s. 11; prop. 225/1946 s. 81, 89, 93). Rörande anslagsbehovet i förevarande hänseende anföres i fångvårdsstyrelsens skrivelse:

Vad först observationsfallen beträffa torde dessa komma att uppgå till emellan 1 200 och 1 300 per år. Vid vissa tider, då antalet sinnesundersökningsfall är lågt, läser heltidsanställd läkare kunna medhinna vissa av observationsundersökningarna; vid andra tidpunkter åter med större arbetsanhopning måste samtliga fall avlastas på utomstående läkare. Det är för närvarande nära nog omöjligt att förutse i vilken utsträckning posten kommer att belastas med ytterligare utgifter. Maximalt skulle detta uppgå till $(1\,300 \times 30)$ 39 000 kronor. Härvid är emellertid att märka, att från posten för närvarande jämväl bestrides arvode till en extra läkare. Styrelsen finner sig i nuvarande läge böra föreslå, att posten uppföres med ett med 8 000 kronor till 30 000 kronor förhöjt belopp, betecknat förslagsvis.

I fråga om antalet sinnesundersökningar inom fångvården är att meddela, att dessa under 1945 uppgingo till sammanlagt 689 och år 1946 till 541. Man torde kunna utgå från ett normalt antal undersökningsfall av omkring 600. Om man genomsnittligt räknar med att envar av överläkare och förste läkare kunna medhinna 48 utlåtanden per år skulle ifrågavarande 12 läkare årligen kunna avverka 576 undersökningar. Återstående undersökningsfall skulle då uppgå till 24. Nu är emellertid att märka, att hittills endast undantagsvis inträffat att samtliga överläkare och förste läkare varit i tjänst. Man torde därför böra räkna med att antalet personer, som undersökas av utomstående läkare, kan komma att uppgå till omkring 75. Med en ersättning av 150 kronor för varje undersökning skulle detta draga en kostnad av (75×150) 11 250 kronor. Härtill komma så kostnaderna för renskrivning, beräknade till 3 750 kronor, eller tillhopa 15 000 kronor.

Vid bedömande av denna utgift har man emellertid anledning räkna med att vissa tjänster endast tidvis äro besatta, varigenom besparingar uppstå å anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Enligt styrelsens förslag skulle alltså det till ersättning för observationsundersökningar för närvarande anvisade beloppet, förslagsvis 22 000 kronor, höjas med 8 000 kronor till 30 000 kronor. Vidare skulle — i stället för den nuvarande posten å förslagsvis 5 000 kronor till ersättning åt sinnessjukläkaren vid anstalten i Växjö och åt läkare vid S:t Olofs sjukhus i Visby för sinnesundersökning av personer, som äro intagna å fångvårdsanstalt — upptagas en förslagsvis betecknad post å 15 000 kronor till ersättning åt annan än vid fångvården heltidsanställd läkare för sådana sinnesundersökningar.

För teoretisk yrkesundervisning vid ungdomsanstalterna samt för yrkesrådgivning beträffande personer, som ådömts ungdomsfängelse, begäres anslagshöjning med 5 000 kronor resp. 4 000 kronor:

Till ersättning för undervisning i skolämnen, för utbildning i hantverk, industriella yrken och jordbruk samt för handledning i gymnastik och idrott vid företrädesvis ungdomsanstalter ävensom för yrkesrådgivning åt ungdomsfängelse ådömda personer finnes i regleringsbrevet under arvodesposten upptaget ett belopp av högst 7 000 kronor.

Huvudparten av anslagsposten kommer att förbrukas till ersättning för yrkesrådgivning. Det belopp, som återstår, sedan denna ersättning utbetalats, beräknas uppgå till 3 000 kronor, vilket sålunda skall räcka till de

övriga, uppräknade ändamålen. Det är icke möjligt att inom denna kostnadsram anordna en tillfredsställande *teoretisk yrkesundervisning* och yrkesutbildning i enlighet med bestämmelserna i straffverkställighetslagen. Vid riksdagens justitieombudsmans inspektion av ungdomsanstalterna å Skenäs, i Uppsala och i Ystad under våren 1946 uppmärksammades bland annat att den teoretiska undervisningen icke vore tillfredsställande.

I sitt med anledning av inspektionsprotokollet avgivna yttrande den 22 oktober 1946 anförde fångvårdsstyrelsen bland annat såsom en synnerligen önskvärd angelägenhet att för ernående av en allsidig undervisning lärarkrafter utanför fångvården borde få anlitas i viss omfattning, att det tillgängliga anslaget icke medgäve en sådan ordning men att styrelsen till ett kommande år ämnade föreslå en avsevärd höjning av anslaget.

I den begränsade omfattning, som nuvarande ekonomiska resurser medge, pågår för närvarande teoretisk yrkesundervisning vid ungdomsanstalten å Skenäs i snickeri, mekaniska arbeten, jordbruk och trädgårdsskötsel, vid ungdomsanstalten i Uppsala i snickeri och trädgårdsskötsel samt vid ungdomsanstalten i Ystad i skrädderi och trädgårdsskötsel. Denna undervisning bedrivs helt av anstalternas egna befattningshavare. Fångvårdsstyrelsen avser att under nästkommande budgetår utvidga undervisningen och genom att i viss utsträckning engagera utomstående lärarkrafter göra den mera allsidig och kvalificerad. Avsikten är därvid att taga de egna befattningshavarna i anspråk för ungefär halva antalet undervisningstimmar — denna del inordnas i den ordinarie arbetstiden och kommer således ej att draga några extra kostnader i form av ersättning till personalen — under det att återstoden anförtros åt utomstående lärare. Den sammanlagda kostnaden för ersättning till sistnämnda lärarkrafter beräknas uppgå till cirka 5 000 kronor. På grund av vad sålunda anförts föreslår styrelsen att under arvoden upptagen post till ersättning för undervisning i skolämnen m. m. för budgetåret 1948/49 höjes med 5 000 kronor.

Under arvodesposten finnas medel beräknade till bland annat *yrkesrådgivning* beträffande personer, som ådömts ungdomsfängelse. För detta ändamål beräknades för vart och ett av budgetåren 1945/46 och 1946/47 ett belopp av 800 kronor. För budgetåret 1947/48 hemställde styrelsen att ett belopp av 6 000 kronor måtte upptagas för ändamålet. Styrelsen utgick härvid från att psykotekniska institutet vid Stockholms högskola skulle betinga sig ersättning efter samma grunder som vid undersökningar åt andra myndigheter och institutioner eller efter 20 kronor per undersökningsperson. Då antalet till ungdomsfängelse dömda män beräknades till 180 per år, ansågs kostnaden bli 3 600 kronor, vartill komme resekostnads- och traktamentsersättning 2 400 kronor eller tillhopa 6 000 kronor. På departementschefens tillstyrkan föreslogs emellertid för ändamålet i statsverkspropositionen ett belopp av 4 000 kronor, vilket av riksdagen lämnades utan erinran.

Nu har emellertid direktionen för psykotekniska institutet hos fångvårdsstyrelsen anmält, att de anslag, institutet hos Kungl. Maj:t begärt för sin verksamhet under 1947/48, endast delvis beviljats, varför institutet höjt de ersättningstaxor, vilka hittills tillämpats för institutets konsultativa medverkan på personalrekryterings- och yrkesrådgivningsområden. Institutet har meddelat, att taxan för individuella anlagsundersökningar för bland annat statliga myndigheter från och med den 1 maj 1947 komme att höjas till 60 kronor.

På grund härav skulle ersättningen, därest undersökningarna skulle avse samtliga till 130 beräknade nykomna elever, uppgå till (130×60) 7 800 kronor jämte resekostnads- och traktamentsersättning 2 400 eller tillhopa

10 200 kronor per år. Då styrelsen emellertid skall till kostnadens nedbringande söka undantaga vissa elever, anser styrelsen att sammanlagda beloppet kan sättas något lägre eller till 8 000 kronor. Detta innebär en ökning med (8 000 — 4 000) 4 000 kronor.

Utöver vad nu sagts begäres ett belopp av 3 000 kronor för att tillgodose eventuella krav på höjning av nu utgående arvoden åt kroppssjukläkare (statsliggaren s. 42), vidare 300 kronor för höjning av nuvarande arvode å 1 200 kronor till predikanten vid anstalten i Norrköping samt 400 kronor för höjning av ett vid samma anstalt utgående arvode å 600 kronor för passning av anstaltens port och grind.

Vid anslagsberäkningen har fångvårdsstyrelsen räknat om anslaget enligt de nya avlöningsbestämmelserna endast såvitt avser medelsbehovet till icke-ordinarie personal. Enligt styrelsens slutgiltiga beräkning av detta anslagsbehov — vilken överlämnats i samband med styrelsens yttrande över organisationsnämndens promemoria — har icke-ordinarieposten i fångvårdsanstaltens avlöningsstat av nämnda anledning räknats upp från 3 116 900 kronor i gällande stat till 3 337 600 kronor. Härefter ingår en uppräkningsmedel på 6 700 kronor på grund av bestämmelserna om reglerad befordringsgång för biträdespersonal. Beträffande övriga anslagsposter har styrelsen utgått från posternas nuvarande belopp.

Med iakttagande av vad i det föregående i skilda hänseenden föreslagits har styrelsen beräknat de olika anslagsposterna i avlöningsstaten till följande belopp:

avlönningar till ordinarie tjänstemän 3 828 200 (+ 6 300) kronor;

arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 214 600 (+ 29 900) kronor;

avlönningar till övrig icke-ordinarie personal 3 434 000 (+ 317 100) kronor;

rörligt tillägg 760 000 (+ 343 700) kronor.

Anslaget i dess helhet har alltså upptagits med (3 828 200 kronor + 214 600 kronor + 3 434 000 kronor + 760 000 kronor) 8 236 800 (+ 697 000) kronor.

I detta sammanhang torde få anmälas en av *svenska psykiatriska föreningen* i skrivelse den 20 juni 1947 gjord framställning om löneförbättring för bl. a. fångvårdens sinnessjukläkare. Föreningen framhåller bland annat den otillräckliga tillgången på kompetenta rättspsykiater samt anhopningen av arbetsuppgifter för främst läkarna inom fångvården. För en förbättring av förhållandena krävdes enligt föreningens mening en omprövning av ifrågavarande läkares löneställning. Därvid borde överläkarna placeras lägst i Ca 33. Fångvårdens läkare måste vidare erhålla full kompensation för nuvarande naturaförmåner och särskild ersättning för alla uppdrag utanför den anstalt (sinnessjukavdelning), där de vore placerade. Med hänsyn till de stora krav, som undersökningar jämlikt 43 och 63 §§ verkställighetsla-

gen ställde på erfarenhet och ingående kännedom om olika fångvårdsanstalters resurser och ledning, ansåge föreningen det olämpligt att för sådana undersökningar anlita läkare utanför fångvården. I stället borde undersökningarna anförtros åt särskilda vid sinnessjukavdelningarna anställda högt kvalificerade och erfarna fångelsepsykiater.

Utlåtanden över fångvårdsstyrelsens anslagsäskanden ha, efter remiss, avgivits av statskontoret och statens lönenämnd. Därjämte har medicinalstyrelsen hörts såvitt angår fångvårdsstyrelsens förslag i vad de beröra fångvårdens sinnessjukavdelningar samt beträffande svenska psykiatriska föreningens framställning.

Statskontoret har uttalat, att med uppflyttning av styresmansbefattningen vid fångvårdsanstalten i Örebro till direktörstjänst borde tills vidare anstå i avvaktan på resultatet av statens organisationsnämnds undersökning. Ämbetsverket kan ej heller förorda, att överläkarna vid undersökningsstationerna inom fångvården erhålla en förmånligare löneställning än motsvarande överläkare vid sinnessjukvården.

I anledning av fångvårdsstyrelsens förslag om inplacering å löneplan av tolv vid fångvårdsstaten arvodesavlönade kokerskebiträden har statskontoret från styrelsen införskaffat uppgifter beträffande biträdenas arbetsuppgifter och nuvarande löneförmåner ävensom upplysning vid vilka anstalter de vore anställda. Med ledning därav har statskontoret uttalat, att det förefölle, som om en befattningshavare vid var och en av nio anstalter vore att betrakta som kokerska och sålunda borde i enlighet med föredragande departementschefens i samband med anmälan av 1947 års statsverksproposition (för flera huvudtitlar gemensamma frågor rörande utgifter å driftbudgeten) gjorda uttalande angående löneställningen för viss statsanställd sjukvårds- och ekonomipersonal inplaceras i nuvarande Ce 6. De återstående tre befattningshavarna, samtliga anställda vid anstalten å Hall, vore enligt ämbetsverkets mening närmast att jämföra med köksbiträden i Ce 2.

Vad beträffar fångvårdsstyrelsens hemställan om uppflyttning av befattningen som första vaktfru vid kvinnoavdelningen å Långholmen till Ce 13 har statskontoret ej funnit skäl anförda för avvikelse från den av 1946 års riksdag beslutade löneregleringen för vakt- och arbetsledarpersonal vid fångvården, varvid ifrågavarande tjänst uppflyttades från A 6 till A 7 (Ca 11).

Statskontoret har vidare förklarat, att ämbetsverket icke motsatte sig att fångvårdsstyrelsen även i fortsättningen erhöle bemyndigande att för avarbetande av uppkommen balans å sinnesundersökningsfall anlita utanför fångvården stående läkare för sinnes- och observationsundersökningar. Under erinran att särskild gottgörelse icke utginge för renskrivning av utlåtande rörande sinnesbeskaffenheten hos tilltalad, som icke vore häktad — sådant utlåtande renskrives inom sinnessjukhusens rättspsykiatriska avdelningar utan särskild kostnad för vederbörande läkare — har statskontoret emellertid ifrågasatt, huruvida icke samma anordning beträffande renskrivningen borde vidtagas inom fångvården och ersättningsgrunderna sålunda göras fullt lika.

Härjämte har statskontoret ifrågasatt, huruvida en ytterligare uppräknings av delposten till ersättning för undervisning i skolämnen m. m. nu borde ske. Likaså har statskontoret ifrågasatt, huruvida en så kostnadskrävande omläggning av arbetsdriften, som den fångvårdsstyrelsen föreslagit, borde genomföras i nuvarande läge. Yrkesmästare, som genom omläggningen frigjordes, borde i varje fall enligt ämbetsverkets mening överflyttas till likvärdig tjänst inom fångvården eller annat område inom statsförvaltningen eller — om så icke kunde ske — i den mån de vore icke-ordinarie sägas upp för att i stället vinna sysselsättning på den allmänna arbetsmarknaden.

Statens lönenämnd har beträffande den föreslagna löneförbättringen för överläkarna vid fångvårdsanstaltens rättspsykiatriska undersökningsstationer uttalat, att någon ändring i nuvarande jämställdhet med motsvarande läkare vid sinnessjukhusens undersökningsstationer icke borde vidtagas utan en närmare utredning rörande tjänstgöringsförhållanden m. m. för båda kategorierna av överläkare.

Vidkommande fångvårdsstyrelsens hemställan om befördran av de arvodessavlönade kokerskebiträdena till extra ordinarie ekonomibiträden framhåller lönenämnden, att enligt inhämtade upplysningar vissa av kokerskebiträdena tjänstgjorde vid anstalter, där särskild köksföreståndare funnes, och där stode under förmansskap av denne befattningshavare. Andra åter vore placerade vid mindre kolonier och bure där mera självständigt ansvar för matlagningen. Beträffande den sistnämnda gruppen hade vidare upplysts, att kokerskebiträdena i viss utsträckning måste tagas i anspråk för göromål, som eljest ankomme på vaktfru. I anslutning till de principer, som tillämpats vid den nyligen genomförda allmänna löneregleringen för vård- och ekonomipersonal, har lönenämnden förklarat sig icke kunna tillstyrka en inplacering i högre lönegrad än Ce 6, såvitt anginge den första här ovan angivna gruppen. Beträffande övriga biträden har lönenämnden intet att erinra mot den i framställningen föreslagna placeringen i Ce 7.

Till fångvårdsstyrelsens förslag om uppflyttning i lönegrad av befattningen såsom första vaktfru vid fångvårdsanstalten å Långholmen har lönenämnden förklarat sig icke kunna tillstyrka bifall:

Av vad styrelsen anfört synes framgå, att de göromål som ålagts innehavaren av ifrågavarande befattning, delvis äro av mera kvalificerad art än de, som vanligen ankomma på tjänsteman i 11 lönegraden vid fångvårdsstaten. Lönenämnden får emellertid erinra, att allmänna lönenämnden den 13 juni 1947 avgivit utlåtande över en framställning om medgivande att till första vaktfrun å Långholmen utbetala vikariatsersättning, beräknad efter dåvarande 9 lönegraden. Vid jämförelse med motsvarande befattningshavare vid centralfängelset i Växjö, vilken var placerad såsom uppsyningsman i sistberörda lönegrad, fann sig allmänna lönenämnden med hänsyn till den väsentliga skillnaden i arbetsuppgifternas omfattning icke kunna tillstyrka, att den begärda vikariatsersättningen finge utgå. Lönenämnden tillade emellertid, att lönegradsplaceringen för den i framställningen avsedda första vaktfrun kunde bliva föremål för omprövning med anledning av pågående utredning rörande likalönsprincipens genomförande

i statsförvaltningen. Med hänsyn till vad allmänna lönenämnden sålunda anförde finner sig statens lönenämnd icke kunna tillstyrka bifall till den nu förevarande framställningen.

Med anledning av förslaget om inrättande vid fångvårdens sinnessjukavdelningar av fem tjänster såsom arbetsterapeut i Ce 13 har lönenämnden erinrat om att i innevarande års regleringsbrev för fjärde huvudtiteln upptagits en tjänst som sysselsättningsterapeut vid vardera garnisonssjukhuset i Boden och Karolinska sjukhusets garnisonsavdelningar, vilka båda tjänster icke placerats i högre lönegrad än Ce 12. I betraktande av att dessa tjänster vore avsedda för kroppssjukhus och med hänsyn jämväl till att 12 lönegraden icke inrymdes i den för fångvårdspersonal i bevakning och arbetsdrift gällande löneskalan, har lönenämnden dock icke velat framställa erinran mot den av fångvårdsstyrelsen begärda högre lönegradsplaceringen.

En ledamot av lönenämnden har ansett, att nämnden bort tillstyrka fångvårdsstyrelsens förslag om uppflyttning av första vaktfrubefattningen vid anstalten å Långholmen.

Medicinalstyrelsen har i likhet med fångvårdsstyrelsen ansett, att överläkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar vore för lågt avlönade för att tjänsterna med hänsyn till den bristande tillgången på psykiatriskt utbildade läkare under överskådlig tid skulle te sig lockande för kompetenta aspiranter. Då emellertid detsamma i lika hög grad gällde överläkartjänsterna vid sinnessjukhusens rättspsykiatriska avdelningar, funnes enligt medicinalstyrelsens mening icke tillräckliga skäl att placera fångvårdens överläkare i högre lönegrad än sinnessjukvårdens. Härom anför styrelsen vidare:

Undersökning av de å fri fot varande tilltalade är i och för sig av lika stor vikt och lika ansvarsfull som undersökning av häktade. Undersökning av å fri fot varande tilltalad är dessutom ofta förenad med mycket större omgång än undersökning av häktad. Den terapi, som utövas vid fångvårdens sinnessjukavdelningar kan icke anses vara av den omfattning, att den motiverar en högre löneställning för fångvårdens överläkare. I sin skrift synes också svenska psykiatriska föreningen ha fränfallit sin tidigare ståndpunkt härutinnan och påyrkat en placering i lönegrad Ca 33 för alla rättspsykiatriker i överläkarställning. Om man undantar överläkartjänsten på Håga, finnes enligt medicinalstyrelsens mening icke heller tillräcklig anledning att gradera löneställningen mellan fångvårdens överläkare inbördes.

I anslutning härtill har medicinalstyrelsen föreslagit, att fångvårdens samtliga överläkare placeras i Ca 32 samt att överläkaren på Håga tillerkännes särskild compensation för sin ställning som styresman. Därigenom skulle överensstämmelse vinnas med vad styrelsen i annat sammanhang föreslagit beträffande löneställningen för motsvarande läkare inom sinnessjukvården.

Beträffande frågan om ersättning åt annan än vid fångvården heltidsanställd läkare, som verkställer sinnesundersökning av häktad, har medicinalstyrelsen instämt i fångvårdsstyrelsens framställning. Vad angår er-

sättning för observationsundersökningar har medicinalstyrelsen ansett sig kunna biträda framställningen endast under förutsättning, att dessa undersökningar anförtroddes åt psykiatriskt väl skolade läkare, som samtidigt ägde god kännedom om fångvårdens olika differentieringsmöjligheter.

I skrivelse den 1 april 1948 har *fångvårdsstyrelsen* sedermera gjort framställning om inrättande av en tillfällig undersökningsavdelning å Håga. Såsom skäl åberopas behovet av ytterligare åtgärder för utjämnande av föreliggande balans beträffande sinnessundersökningar av personer, som förvaras å fångvårdens sinnessjukavdelningar. Styrelsen har därvid hänvisat till en av överläkaren vid Hågaanstalten den 9 mars 1948 hos styrelsen gjord framställning i ämnet, enligt vilken antalet rättspsykiatriska undersökningar, som numera utföras å Håga, till följd av brist på läkare icke uppgå till hälften av de undersökningar som tidigare utförts vid anstalten. Av de tre läkartjänsterna vid anstalten, en överläkar- och två förste läkartjänster, vore, enligt vad styrelsen meddelar, de båda sistnämnda obesatta. Å den ena funnes visserligen för närvarande en tillfällig vikarie, men då denne icke vore legitimerad läkare hade han icke kompetens att avgiva utlåtanden över sinnessundersökningar. Stora ansträngningar hade förgäves gjorts för att till ifrågavarande tjänster förvärva läkare med föreskriven kompetens.

För att avhjälpa den situation, som sålunda inträtt, har fångvårdsstyrelsen såsom en tillfällig lösning föreslagit, att anstalten å Håga under budgetåret 1948/49 organiseras på två avdelningar, en vård- och en undersökningsavdelning. Den nuvarande överläkaren skulle huvudsakligen ägna sig åt arbetet på vårdavdelningen. För ombesörjande av de rättspsykiatriska undersökningarna åter borde en extra överläkare förordnas, i samband varmed en befattning som förste läkare skulle hållas vakant och ej heller uppehållas av vikarie. Den tillfälligt förordnade överläkaren borde uppbära arvode motsvarande de kontanta avlöningsförmånerna i lönegrad Ce 30 löneklass 30 jämte hyresersättning med 2 300 kronor för år. Det vid den föreslagna anordningen mest väsentliga för en sökande vore, att vederbörande finge tillgodoräkna tjänstetid såsom överläkare i stället för såsom förste läkare.

Medicinalstyrelsen har, efter remiss, tillstyrkt bifall till fångvårdsstyrelsens framställning.

Statskontoret däremot föreslår åtgärder i syfte att i större utsträckning anlita läkare utom fångvården:

Svårigheten att erhålla befattningshavare till de vakanta försteläkartjänsterna vid sinnessjukavdelningen å Håga synes ha sin grund i den allmänna brist på psykiater, som för närvarande råder. På grund härav och med hänsyn till att flertalet psykiater torde vara anställda i allmän tjänst, kommer ett inrättande av en ytterligare överläkartjänst vid Håga-anstalten — om kompetent sökande anmäler sig — förmodligen att medföra en lika kännbar personalbrist på annat håll. Statskontoret måste därför avstyrka bifall till fångvårdsstyrelsens förslag.

Enligt ämbetsverkets åsikt bör i stället i första hand undersökas huruvida

det icke är möjligt att inskränka den vid sinnessjukavdelningen bedrivna rättspsykiatriska undersökningsverksamheten till vad den tillgängliga läkarpersonalen kan medhinna och att utföra sinnesundersökningar i större utsträckning å anstalter, där bättre möjligheter föreligga att begagna Kungl. Maj:ts medgivande att mot ett arvode av 150 kronor för sinnesundersökningar anlita läkare utanför de rättspsykiatriska stationerna.

I andra hand synes böra övervägas att för Håga-anstaltens del genom tillägg till nyssnämnda arvode å 150 kronor bereda läkare skäligen gottgörelse för de kostnader och den tidsspillan, som förorsakas av resorna till och från anstalten.

I förevarande sammanhang torde slutligen få anmälas frågan om anställningsförhållandena för övertalig personal vid statens uppfostringsanstalt å Bona. Sedan 1946 års riksdag i princip beslutat, att anstalten skulle överföras till den statliga sinnessjuk- eller sinnesslövdården, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 145 till innevarande års riksdag föreslagit, att anstalten från och med nästa budgetår tages i anspråk såsom sjukhus för asociala imbecilla män. Enligt det i samband därmed avgivna förslaget till personalorganisation för sjukhuset kommer flertalet av de vid uppfostringsanstalten anställda befattningshavarna att övergå i sjukhusets tjänst. Av anstaltens ordinarie tjänstemän ha dock ej alla kunnat beredas dylik fortsatt anställning.

I skrivelser den 17 november 1947 och den 25 mars 1948 har *styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona* avgivit förslag rörande de åtgärder, som betingas av Bonaanstaltens avveckling såsom uppfostringsanstalt. Styrelsen har härvid anmält att — efter vakanssättning från och med 1946 av ledigblivna tjänster och överflyttning, på sätt i propositionen nr 145/1948 föreslagits, av befattningar till det nya sjukhuset å Bona — återstående å anstaltens personalförteckning nu upptagna tjänster å ordinarie stat utgjordes av 1 direktör (Ca 30), 1 arbetsledare, tillika avdelningsföreståndare (Ca 22), 2 lärare, tillika avdelningsföreståndare (Ca 22), 1 uppsyningsman (Ca 15), 1 förste förman (Ca 13), 1 yrkesmästare (Ca 13) och 1 förman (Ca 11). Beträffande innehavarna av den ena lärartjänsten och yrkesmästartjänsten, Simon Gustavsson och Elof Göransson, har styrelsen uppgivit, att de vore födda 1883 resp. 1886, att de varit i statens tjänst sedan 1906 resp. 1925 samt att de vore berättigade att avgå med ålderspension den 1 oktober 1948 resp. den 1 september 1949. Med hänsyn härtill har styrelsen föreslagit, att nämnda befattningshavare överföras på indragningsstat. Vad angår de övriga övertaliga tjänstemännen har styrelsen ansett en förflyttning böra ske till andra statliga befattningar, närmast inom fångvården.

Statskontoret har i infortrat yttrande förklarat sig icke ha något att erinra mot att Gustavsson och Göransson överföras på indragningsstat.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

I och med genomförandet av straffverkställighetsreformen, som syftar till en fångvård av fostrande och utbildande karaktär, ha ökade krav ställts på fångvårdstjänstemännens insikter och omdöme. Med hänsyn härtill ha ock

efter särskild utredning statsmakterna år 1946 beslutat om förbättrad löneställning för det stora flertalet av fångvårdens befattningshavare i lägre lönegrader. Frågan om löne reglering för den högre fångvårdspersonalen berördes i fjolårets statsverksproposition (II ht. s. 64) utan att likväl något förslag då kunde framläggas för riksdagen. Fångvårdsstyrelsen har nu understrukit angelägenheten av att styresmännens och assistenternas lönefråga snarast möjligt får sin lösning. Såsom jag i nämnda proposition uttalade, är även enligt min mening en översyn av ifrågavarande befattningshavares löneställning behöblig men ett slutligt ställningstagande till därmed sammanhängande frågor är icke möjligt förrän anstaltsorganisationen vunnit en fastare utformning. Enär detta kommer att draga längre ut på tiden än som tidigare förutsetts, framstår det emellertid — icke minst med hänsyn till rekryteringen av styresmannaposterna, vilkas innehavare komma att öva ett avgörande inflytande på fångvårdens praktiska utformning — såsom angeläget, att en åtminstone provisorisk löneförbättring kommer till stånd för nu avsedd personal. Jag är dock icke beredd att för närvarande avgiva förslag härom, men det är min avsikt att skyndsamt låta verkställa erforderlig ytterligare utredning i ämnet, så att frågan såvitt möjligt skall kunna underställas nästa års riksdag. I samband därmed bör även frågan om löneställningen för styresmannen vid anstalten i Örebro tagas under omprövning. Skulle antalet intagna vid denna anstalt under nästkommande budgetår icke lämpligen böra begränsas, synes föreståndaren efter prövning av Kungl. Maj:t böra få bibehållas vid nu utgående tillfälligt arvode.

Med anledning av de förslag, som framförts om lönegradsuppflyttning av överläkarna vid fångvårdens sinnessjukavdelningar må erinras, att en liknande av medicinalstyrelsen för nästa budgetår gjord hemställan beträffande motsvarande läkare vid sinnessjukhusens rättspsykiatriska undersökningsavdelningar icke föranlett något Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen (se prop. nr 145/1948 s. 30). Då jag i likhet med de hörda myndigheterna icke anser tillräckliga skäl anförda för någon ändring i nuvarande jämställdhet mellan de båda kategorierna läkare, finner jag mig icke för närvarande kunna förorda en löneförbättring för fångvårdens sinnessjukläkare. Frågan om storleken av de till överläkarna utgående hyresersättningsarna torde såsom hörande under Kungl. Maj:ts beslutanderätt böra upptagas i annat sammanhang.

Däremot torde icke vara något att erinra mot förslaget att bereda de tolv vid fångvårdsstaten arvodesavlönade kokerskebiträdena extra ordinarie anställning såsom ekonomibiträden. Fångvårdsstyrelsen har ansett, att samtliga böra placeras i Ce 7. Enligt inhämtade upplysningar kunna de emellertid, på sätt lönenämnden framhållit, med hänsyn till det med arbetet förenade ansvaret särskiljas i två grupper. Under det att fem av biträdena (fyra vid Hall och en å Skenäs) tjänstgöra under förmanskap av särskild köksföreståndare, bära de övriga sju mera självständigt ansvar för matlagningen och måste även i viss utsträckning tagas i anspråk för göromål, som eljest ankomma på vaktfru. Liksom lönenämnden har jag beträffande den sistnämnda gruppen intet att erinra mot den av styrelsen föreslagna löneställ-

ningen. Övriga biträden åter torde i enlighet med vad nämnden anfört böra placeras i Ce 6.

För uppflyttning i högre lönegrad av befattningen såsom första vaktfru vid kvinnoavdelningen på fångvårdsanstalten å Långholmen finner jag i likhet med statskontoret och lönenämndens majoritet tillräckliga skäl icke föreligga. Med hänsyn till vad som blivit upplyst angående de kvalificerade uppgifter, som kunnat anförtros den nuvarande innehavaren av tjänsten, synes mig emellertid befogat att tillerkänna henne ett personligt lönetillägg, förslagsvis bestämt till 600 kronor för år.

Styrelsens hemställan om lönegradsuppflyttning beträffande en för trädgårdsskötsel avsedd vaktkonstapelstjänst vid ungdomsanstalten å Skenäs anser jag mig med hänsyn till vad jag under hand inhämtat rörande trädgårdsdriftens omfattning m. m. icke kunna för närvarande tillstyrka.

Med hänsyn till de alltjämt föreliggande svårigheterna att inom rimlig tid få rättspsykiatriska undersökningar utförda vid fångvårdens sjuksjukavdelningar har fångvårdsstyrelsen föreslagit — förutom ökad medelsanvisning för anlåtande av undersökningsläkare utom fångvården — inrättande under budgetåret 1948/49 av en tillfällig undersökningsavdelning vid Håga. För en dylik anordning tala starka skäl. Enligt vad jag inhämtat förekommer uppskov med avgivande av utlåtanden över sinnesundersökningar fortfarande i rätt stor utsträckning. Det måste anses synnerligen angeläget, att åtgärder vidtagas för att förebygga uppkomsten av större balans, och det är osäkert, huruvida läkare utom fångvården vid en ansvallning av antalet undersökningar finnas att tillgå i erforderlig utsträckning. Genom den föreslagna avdelningen skulle vidare Hågaanstalten, som är fångvårdens modernaste och bäst utrustade i sitt slag, kunna bättre utnyttjas. Jag finner mig fördenskull i likhet med medicinalstyrelsen böra biträda fångvårdsstyrelsens förslag. Såsom föreståndare för den tillfälliga avdelningen torde böra anställas en extra överläkare med lön enligt Cg 30 jämte hyresersättning. Härvid förutsättes, att en vakant förste läkartjänst i Ca 31 under tiden icke återbesättes med ordinarie innehavare eller uppehålles på förordnande.

I samband med viss omläggning av fångvårdens arbetsdrift har styrelsen begärt medel för sju extra ordinarie yrkesmästaretjänster. Dessa skulle avses för sex planerade nya verkstäder, fyra för mekaniska arbeten (Härlanda, Karlstad [2 befattningar], Malmö, Nyköping), en för tapetserararbeten (Malmö) och en för cementvarutillverkning (kolonien Skogsgård). Enligt vad styrelsen i samband härmed uppgivit ha under budgetåret 1946/47 tre skradderiverkstäder (Långholmen, Malmö, Gävle) och en skomakeri- och sadelmakeriverkstad (Kristianstad) nedlagts, varjämte ytterligare en skradderiverkstad (Härlanda) beräknas bliva nedlagd under innevarande budgetår. En dylik omorganisation av arbetsdriften i riktning mot lämpligare och mera produktiva sysselsättningar bör så mycket mindre föranleda erinran som den i princip överensstämmer med de riktlinjer för arbetsdriftens ordnande som enligt vad tidigare nämnts förordats av statens or-

ganisationsnämnd. Med hänsyn till frigörandet av personal vid de verkstäder som nedläggas kommer omorganisationen icke att vara förknippad med några större personalkostnader. För de fem verkstäder, som skulle ersättas med nya, upptager sålunda den från och med den 1 juli 1946 fastställda personalorganisationen (jfr prop. 225/1946 s. 46) — vilken med obetydliga jämkningar alltså ligger till grund för anslagsberäkningen — sammanlagt 18 befattningshavare, därav 7 i yrkesmästargrad och 11 i vaktkonstapelsgrad. I den mån dessa kunna överflyttas till andra befattningar inom fångvården eller avgå ur fångvårdens tjänst uppkommer en besparing som bör tillgodogöras för de nya verkstädernas behov. Rörande dessa verkstäder saknas ännu tillräckligt underlag för bedömning av personalbehovet, personalens löneställning m. m. Med hänsyn till lokal- och utrustningsförhållandena är vidare tidpunkten för inrättandet av de olika nyplanerade verkstäderna oviss. På grund av dessa förhållanden är det ej möjligt att nu bedöma hur omorganisationen kommer att påverka anslagsbehovet under nästa budgetår. Då det är synnerligen angeläget, att kompetent arbetsledarpersonal kan anställas i samband med att de nya verkstäderna inrättas, torde emellertid medel till dylik personal böra beräknas i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag. Medlen böra dock ej ställas till förfogande förrän efter särskild prövning, vilken lämpligen bör ske i samband med den översyn av organisationsnämndens förslag rörande bl. a. arbetsdriftens ordnande som, enligt vad förut nämnts (s. 13), skall äga rum inom justitiedepartementet. Därvid bör även uppmärksamhet ägnas frågan om placeringen av den personal, som frigjorts genom äldre verkstäders nedläggande.

Vad härefter angår förslaget om inrättande vid fångvårdens sinnessjukavdelningar av fem tjänster såsom arbetsterapeuter vill jag på de av styrelsen anförda skälen tillstyrka, att medel beräknas för ändamålet. Mot en placering av de nya tjänsterna i Ce 13 har jag i likhet med lönenämnden intet att erinra. Då emellertid enligt vad styrelsen anført särskild personal redan finnes avdelad för ifrågasvarande arbetsuppgifter, bör vid bifall till förslaget indragning ske av fem vaktkonstapelsbefattningar (två extra ordinarie och tre extra). Den erforderliga anslagshöjningen begränsas härigenom till cirka 4 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsen har vidare hemställt att medel måtte anvisas för ytterligare två vaktkonstapels- och två biträdestjänster. Till stöd för sitt yrkande i förstnämnda hänseende har styrelsen anført att såsom byggnadsledare lämpade vaktkonstaplar icke funnits disponibla för befordran till två föregående år för sådant ändamål inrättade yrkesmästartjänster. Såsom framgår av föregående års statsverksproposition (II ht. s. 65) avsåg emellertid beslutet härom att i samband med indragning av två vaktkonstapels-tjänster tillföra fångvården kvalificerad byggnadssakkunnig personal från den allmänna arbetsmarknaden. Jag kan därför icke biträda styrelsens förslag i denna del. För täckande av kostnaderna för två telefonister vid anstalterna å Hall och Håga torde däremot medel få anvisas. I avvaktan på den

översyn rörande anstalternas personalorganisation, som är avsedd att komma till stånd, torde befattningarna böra uppföras på extra stat.

I fråga om anslagsbehovet till arvoden och särskilda ersättningar torde på sätt fångvårdsstyrelsen framhållit det stora antalet undersökningsfall vid sinnessjukavdelningarna påkalla ökad medelsanvisning för observations- och sinnesundersökningar. Med hänsyn till angelägenheten att förebygga dröjsmål med avgivande av utlåtande rörande häktade personers sinnesbeskaffenhet synes sålunda erforderligt, att de bemyndiganden, som enligt Kungl. Maj:ts förut i huvudsakliga delar återgivna beslut den 24 september 1947 lämnats angående utnyttjande i större omfattning av undersökningsläkare utom fångvården, erhålla fortsatt giltighet under nästa budgetår. Styrelsens beräkning av därmed förenade kostnader ha icke givit anledning till annan erinran än att läkare å plats, där sinnessjukavdelning finnes, torde kunna erhålla kostnadsfri renskrivning av utlåtandena genom avdelningens försorg. I enlighet härmed tillstyrker jag, att till ersättning för observationsundersökningar anvisas ett med 8 000 kronor till förslagsvis 30 000 kronor förhöjt belopp samt att till ersättning för sinnesundersökningar av personer, som äro intagna å fångvårdsanstalt, jämte gottgörelse i vissa fall för utskrift av utlåtande över undersökningen anvisas förslagsvis 13 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med likaledes 8 000 kronor.

Med understrykande av den stora betydelsen av en allsidig och kvalificerad teoretisk undervisning vid ungdomsanstalterna biträder jag den föreslagna höjningen med 5 000 kronor av de för sådant ändamål för närvarande beräknade medlen. Vidare finner jag mig till följd av höjningen av psyko-tekniska institutets ersättningstaxor böra förorda att i enlighet med styrelsens förslag det nu anvisade beloppet till yrkesrådgivning beträffande personer, som ådömts ungdomsfängelse, höjes till 8 000 kronor. Det bör tillses, att undersökningarna icke företagas i större omfattning än nödvändigt.

Övriga av styrelsen föreslagna ökningar under arvodesposten kan jag ej tillstyrka. Beträffande de till kroppssjukläkare utgående arvodena saknas med hänsyn till den i samband med kolonisystemets utbyggande minskade beläggningen å de slutna anstalterna anledning att nu räkna med någon höjning av dessa arvoden. Vad angår den för passning av port och grind vid anstalten i Norrköping utgående ersättningen må erinras, att ersättningsbeloppet så sent som år 1946 höjdes från 400 till 600 kronor.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår kommer vid omändring av statens uppfostringsanstalt å Bona till sinnessjukhus en del av den vid anstalten anställda personalen att bliva övertalig. De befattningshavare, som på grund härav böra överflyttas till andra statliga tjänster, synas i enlighet med vad anstaltsstyrelsen anfört lämpligen böra beredas anställning inom fångvården. Mot ett överförande på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet av läraren, tillika avdelningsföreståndaren, S. Gustavsson och yrkesmästaren E. Göransson finner jag i likhet med statskontoret ej anledning till erinran.

Vad angår övrig övertalig personal — en direktör, två avdelningsföreståndare, en uppsyningsman, en förste förman och en förman — bör enligt vad jag under hand inhämtat förmannen i Ca 11 kunna överföras till en obesatt ordinarie vaktkonstapelsbefattning i samma lönegrad. I avsaknad av andra vakanta befattningar å ordinarie stat vid fångvården, till vilka överflyttning kan komma i fråga, torde återstående personal böra uppföras på övergångsstat vid fångvårdsanstalterna. Beträffande direktören å Bona må härvid erinras, att denne av Kungl. Maj:t förordnats att från och med den 1 juli 1948 till vidare såsom vikarie uppehålla en byråchefsbefattning i fångvårdsstyrelsen. I samband med uppförandet på övergångsstat av de övriga fyra tjänsterna böra följande vakanta extra ordinarie befattningar indragas, nämligen två tjänster såsom uppsyningsman i Ce 15 och en överkonstapelstjänst i Ce 13. Genom överflyttningen torde härutöver ännu en icke-ordinarie befattningshavare i lägst 15 lönegraden bliva överflödig, vartill hänsyn bör tagas vid anslagsberäkningen. I den mån innehavarna av de tjänster, som föreslås överförda till övergångsstat, erhålla annan ordinarie befattning eller eljest avgå från nämnda tjänster, torde motsvarande till indragning nu förordade icke-ordinarie befattningar ånyo få inrättas. Så länge någon befattningshavare i Ca 22 kvarstår å övergångsstat bör frågan om återbesättande av ledigblivande tjänst å ordinarie stat i samma lönegrad göras beroende av Kungl. Maj:ts prövning.

Beträffande anslagsberäkningen ha detaljerade uppgifter infordrats från fångvårdsstyrelsen. Anslaget torde böra bestämmas på följande sätt:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 3 700 000 (— 121 900) kronor. Detta belopp är betydligt lägre än det — 4 253 900 kronor — vartill fångvårdsstyrelsen kommit vid en av styrelsen, efter anmodan, under hand verkställd omräkning av posten. Då emellertid belastningen å posten under de tre första kvartalen av innevarande budgetår stannat vid omkring 2 700 000 kronor, torde postens belopp icke behöva upptagas högre än som angivits. Därvid har inräknats ett belopp av 34 500 kronor till avlöningar åt viss personal från statens uppfostringsanstalt å Bona, som skulle uppföras på fångvårdens övergångsstat;

arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 210 300 (+ 25 600) kronor. Höjningen motsvarar de ökade kostnaderna för observationsundersökningar, 8 000 kronor, sinnesundersökningar, 8 000 kronor, teoretisk yrkesundervisning, 5 000 kronor, och yrkesrådgivning, 4 000 kronor, jämte det föreslagna lönetillägget till första vaktfrun vid kvinnoavdelningen å Långholmen, 600 kronor;

avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 3 350 000 (+ 233 100) kronor. Härin ingå kostnaderna för uppflyttning av arvodesavlönade kokerskebiträden till extra ordinarie ekonomibiträden, 19 600 kronor, samt för inrättande av en extra överläkartjänst vid anstalten å Håga, 15 300 kronor, sju yrkesmästarejänster vid verkstadsdriften, 36 200 kronor, fem tjänster såsom arbetsterapeuter vid sinnessjukavdelningarna, 4 000 kronor, och två biträdestjänster (telefonister) vid anstalterna å Hall

och Håga, 7 300 kronor. Vid bestämmandet av postens belopp har å andra sidan räknats med en nedsättning å 26 400 kronor, motsvarande kostnaderna för icke-ordinarie personal som indragits i samband med att vissa befattningar från Bonaanstalten uppförts på fångvårdens övergångsstat. Ökningen i övrigt av förevarande post, 177 100 kronor, beror på den av de nya avlöningsbestämmelserna föranledda omräkningen av posten, som enligt vad fångvårdsstyrelsen uppger tidigare varit för lågt beräknad. I det belopp, vartill posten nu föreslås uppförd, ingår en medelsreserv, som är avsedd att ställas till förfogande endast i den mån behov därav uppstår på grund av kolonisystemets utbyggande (prop. 225/1945 s. 91) eller verkstadsdriftens omläggning (det föregående s. 31);

rörsligt tillägg 829 700 (+ 413 400) kronor.

Hela anslaget bestämes i enlighet härmed till (3 700 000 + 210 300 + 3 350 000 + 829 700) 8 090 000 (+ 550 200) kronor.

I personalförteckningen böra bland tjänstemän å övergångsstat uppföras 1 direktör i Ca 30, 1 arbetsledare i Ca 22, 1 lärare i Ca 22, 1 uppsyningsman i Ca 15 och 1 överkonstapel (förste förman) i Ca 13. Den nu å övergångsstat uppförda befattningen såsom kronohäktesföreståndare i Ca 20 kan, enligt vad jag inhämtat, avföras ur förteckningen.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att läraren, tillika avdelningsföreståndaren vid statens uppfostringsanstalt å Bona S. Gustavsson och yrkesmästaren vid samma anstalt E. Göransson skola från och med den 1 juli 1948 överföras å *indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet*;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i fångvårdsanstalternas personalförteckning vidtaga de ändringar, som nyss angivits;

dels fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1948/49:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 3 700 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> »	210 300
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie per- sonal, <i>förslagsvis</i>	» 3 350 000
4. Rörsligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 829 700

Summa kronor 8 090 000;

dels ock till Fångvårdsanstalterna: Av-
löningar för budgetåret 1948/49 anvisa
ett *förslagsanslag* av kronor 8 090 000.

[2.] Fångvårdsanstalterna: Omkostnader, förslagsanslag (statsliggaren s. 44).

1947/48 2 857 000 kronor; 1948/49 förslag 3 365 000 (+ 508 000) kronor.

Gällande omkostnadsstat för fångvårdsanstalterna är av följande lydelse.

Omkostnadsstat.

1. Sjukvård m. m. för personal, <i>förslagsvis</i>	kronor	17 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	65 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	865 000
4. Övriga utgifter:		
a) Inköp och underhåll av inventarier, <i>högst</i>	kronor	110 000
b) Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler, <i>förslagsvis</i>	»	70 000
c) Utspisning, <i>förslagsvis</i>	»	850 000
d) Beklädnad och sängkläder, <i>förslagsvis</i>	»	200 000
e) Hälso- och sjukvård, <i>förslagsvis</i>	»	200 000
f) Undervisning och fritidssysselsättning, <i>förslagsvis</i>	»	50 000
g) Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna, <i>förslagsvis</i>	»	100 000
h) Diverse utgifter, <i>högst</i>	»	60 000
i) Fångtransport, <i>förslagsvis</i>	»	200 000
j) Tjänstedräkt åt befattningshavare, <i>förslagsvis</i>	»	20 000
k) Understöd åt intagnas familjer, <i>högst</i>	»	50 000 kronor
		1 910 000
		Summa kronor 2 857 000.

I samband med omkostnadsstatens fastställande har Kungl. Maj:t föreskrivit, bland annat, att av anslagsposten till expenser förslagsvis 800 000 kronor finge tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten samt högst 65 000 kronor för övriga expenser. Med hänsyn till ovissheten rörande fångantalets utveckling har vidare medelsanvisningen beträffande de poster, vilka mera direkt påverkas av fångantalet, begränsats halvårsvis (II ht. 1947 s. 73).

I sin skrivelse den 25 augusti 1947 med anslagsäskanden för fångvårdsanstalterna har *fångvårdsstyrelsen* hemställt om ökad medelsanvisning till följande sex utgiftsändamål, nämligen reseersättningar, övriga expenser, inköp och underhåll av inventarier, beklädnad och sängkläder, omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna samt fångtransport. Vid bedömandet av anslagsbehovet har styrelsen utgått från samma fångantal

som för innevarande budgetår, 2 000. Beträffande den närmare beräkningen av nyssnämnda poster i omkostnadsstaten anföres:

Posten till *reseersättningar*, för 1946/47 liksom för 1947/48 upptagen med 65 000 kronor, är för förstnämnda budgetår överskriden med 81 100 kronor. I särskild underdånig skrivelse den 9 april 1947 sökte fångvårdsstyrelsen utförligt ange orsakerna till överskridandet. Här må endast framhållas, att den nya straffverkställighetslagen med dess omorganisation av fångvårdens anstaltsväsende medför en betydande omplacering av befattningshavarna bl. a. från anstalter som stängas eller där verkstadsdriften nedlägges till nya anstalter eller till anstalter, där verkstadsdriften nyorganiseras. De nuvarande förhållandena på arbetsmarknaden göra att flertalet av de omändrings- och reparationsarbeten vid fångvårdsanstalterna, vartill anslag beviljats, ej kunna utföras med arbetskraft i fria marknaden utan måste verkställas med fångarbetskraft. Härvid fordras som regel att en i byggnadsbranschen kunnig befattningshavare förflyttas för att leda arbetena. Allt detta medför kostnader för tjänstgöringstraktamenten och flyttningkostnadsersättningar samt numera i vissa fall även omplaceringstraktamenten. Några medel till sistnämnda slag av traktamenten ha ej beviljats liksom ej heller till de förhöjningar av traktamentsersättningar enligt allmänna resereglementet samt av tjänstgöringstraktamenten som beviljats från och med den 1 januari 1947.

På nu angivna grunder och för att posten skall lämna tillgång till kostnader för studieresor för fångvårdsmän i främmande länder — för vilket ändamål beräknats 2 500 kronor — finner fångvårdsstyrelsen det nödvändigt, att posten till reseersättningar för budgetåret 1948/49 höjes — för att någorlunda motsvara belastningen — från 65 000 kronor till minst 110 000 kronor.

Även delposten till *övriga expenser* har påverkats av den nya verkställighetslagen och den utvidgning av fångvårdsorganisationen som denna medfört. Kostnaderna för kontorsutrustning (sinnessjukavdelningarna ha omorganiserats med genomgående heltidsanställda läkare, nya sinnessjukavdelningar ha inrättats å Härlanda och i Härnösand) och blankettryck (t. ex. för observationsundersökningarna) ha stigit. Styrelsen har måst tillmötesgå krav på nya telefonförbindelser för bl. a. kolonier, de sociala kuratorerna, gamla och nya sinnessjukläkare samt till följd av omorganisation av avdelningar inom verkstadsdriften. Posten till övriga expenser måste enligt styrelsens mening höjas från nu 65 000 kronor till 90 000 kronor.

Posten till inköp och underhåll av *inventarier* är mycket ansträngd. Bilar måste anskaffas i viss utsträckning i och med kolonisystemets utbyggnad; härigenom belastas inventarieposten av kostnader för bilreparationer. Nya radioapparater och förnyad köksutrustning äro andra inventarieinköp som kräva betydande medelsanvisningar. Det må nämnas att justitieombudsmannen vid ett inspektionstillfälle pekat på att inventarieutrustningen i anstaltsköket behövde överses. Till medicinsk utrustning vid sinnessjukavdelningarna har visserligen särskilt anslag beviljats men till vanliga inventarier för dessa avdelningar kräves av omkostnadsstatens inventariepost betydande belopp.

Kungl. Maj:t har anbefallt fångvårdsstyrelsen att tillse, att till handräckning icke uttages större antal intagna än vad som är oundgängligen nödvändigt. I anledning härav har styrelsen genom sin arbetsbyrå verkställt utredning i syfte att minska behovet av handräckningsarbete av fångarna. Ett första medel att åstadkomma detta är att skaffa arbetsbesparande ma-

skiner, såsom dammsugare, golvbonare, vedkapsågar m. m. Enligt en inom styrelsen uppgjord beräkning skulle för en i sådant avseende erforderlig komplettering av inventarieutrustningen erfordras 12 000 kronor.

Styrelsen anser sig med stöd av anförda förhållanden böra hemställa, att inventarieposten, som för budgetåret 1946/47 höjts från 85 000 till 110 000 kronor, måtte från och med budgetåret 1948/49 ökas med ytterligare 10 000 kronor till 120 000 kronor.

Posten till *beklädnad och sängkläder* är jämte reseersättningsposten den post beträffande vilken ett betydande överskridande förekommit. Orsakerna till överskridandet kunna sammanfattningsvis angivas sålunda: anordnandet av nya kolonier kräver nyutrustning av klädespersedlar även om förråden vid nedlagda anstalter noggrant utnyttjas. Vid de öppna anstalterna krävas mera skyddspersedlar än vid slutna anstalter. Arbetena vid nämnda anstalter samt vid byggnadsarbeten äro mer klädslitande än vid andra arbeten. Det förhåller sig överhuvud så att någon jämförelse icke kan göras mellan förr och nu beträffande behovet av klädespersedlar. När den intagne arbetade i cell och endast sparsamt vistades ute kunde anspråken på hans kläder hållas nere. Nu däremot, när han är ute i tungt, slitsamt arbete, måste han utrustas efter i huvudsak samma principer som gälla för fria arbetare. Kvalitetsförsämringen å textilvaror har vidare bidragit till en snabbare förslitning än tidigare. Styrelsen har funnit, att utvecklingen på straffverkställighetens område kräver att nya modeller fastställas för de intagnas beklädnad. Ett annat av styrelsen fattat beslut, nämligen om koncentration av fångarnas tvätt och reparation av kläder till vissa anstalter kräver övergångsvis ökat behov av klädespersedlar men blir i längden medelsbesparande även beträffande förevarande post. Posten till beklädnad och sängkläder, nu å 200 000 kronor, torde med hänsyn till det anförda för budgetåret 1948/49 böra upptagas med 375 000 kronor.

Utgifterna å posten omkostnader för *permitterade, frigivna och utskrivna* ha avsevärt stegrats i och med den nya verkställighetslagen. För 1946/47 har posten överskridits med 56 000 kronor. Detta sammanhänger med att efter den nya lagen dels hjälp till utrustning vid de intagnas frigivning eller utskrivning beviljas i större utsträckning än tidigare — nödig i stället för tidigare nödtorftig utrustning — och dels att de intagna, då de beviljas permission, ofta begära hjälp till utrustning och resekostnader i samband med permissionen. Fångvårdsstyrelsen hemställer, att posten, med hänsyn till senaste belastningen, för budgetåret 1948/49 upptages med 135 000 kronor.

Posten till *fångtransport* å 200 000 kronor har under det gångna budgetåret överskridits med 104 000 kronor, vilket framför allt torde sammanhänga med den nya verkställighetslagens föreskrifter. Den nya lagens syfte att, i vissa fall efter särskild undersökning, differentiera de intagna så att olämplig påverkan de intagna emellan i möjligaste mån förebygges medför ökat antal transporter emellan anstalterna. Den omständigheten att vissa anstalter nedlagts eller stängts har också, såsom i det föregående framhållits, särskilt i de nordliga delarna av landet haft till följd att transportresorna ökat. Slutligen och framför allt har det ändrade sättet för fångtransporternas verkställande föranlett ökade kostnader. Förut gällde att fångtransporterna till övervägande del verkställdes i särskilda fångvagnar, som gjorde regelbundna turer. I stället för detta transportsätt befordras nu de intagna i vanliga personvagnar.

Styrelsen anser att posten till fångtransport bör ökas från 200 000 kronor med 75 000 kronor till 275 000 kronor.

Vidare har fångvårdsstyrelsen föreslagit, att ett belopp av 5 000 kronor måtte uppföras å omkostnadsstaten under rubriken inackorderingsavgift för ungdomsfängelse ådömda. Styrelsen anför härom:

Från ungdomsfängelshövdens sida har uttalats, att erfarenheten visat, att det vore synnerligen lämpligt att ha möjlighet att — innan beslut fattas om utskrivning av den som ådömts ungdomsfängelse — på allmän bekostnad inackordera honom hos privat person i syfte att utbilda den dömda i något yrke eller fack. Möjlighet att tillåta den intagne att sålunda vistas utom anstalten är öppnad genom bestämmelsen i 59 § verkställighetslagen. Vid uppfostringsanstalten å Bona har man under flera år praktiserat ett dylikt system, och det synes synnerligen önskvärt att en liknande behandlingsform kunde tillämpas jämväl vid fångvårdens ungdomsanstalter.

I skrivelse den 31 mars 1948 har fångvårdsstyrelsen sedermera under åberopande av stegrade bensinpriser hemställt, att delposten till diverse utgifter, varifrån kostnader av ifrågavarande slag bestridas, måtte höjas från 60 000 kronor till 70 000 kronor.

I enlighet med det anförda skulle anstalternas omkostnadsanslag för nästkommande budgetår höjas med (45 000 reseersättningar + 25 000 övriga expenser + 10 000 inventarier + 175 000 beklädnad och sängkläder + 35 000 omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna + 10 000 diverse utgifter + 75 000 fångtransport + 5 000 inackorderingsavgift för ungdomsfängelseelever) 380 000 kronor till 3 237 000 kronor.

Statskontoret har, efter remiss, icke funnit anledning till annat yttrande än att ämbetsverket i nuvarande läge icke ansåge sig kunna tillstyrka fångvårdsstyrelsens förslag om uppförande å omkostnadsstaten av särskilda medel för bestridande av inackorderingsavgifter för ungdomsfängelse ådömda.

Såsom inledningsvis nämnts har för i n n e v a r a n d e b u d g e t å r m e d e l s a n v i s n i n g e n b e t r ä f f a n d e v i s s a p o s t e r i o m k o s t n a d s s t a t e n , b e g r ä n s a t s h a l v å r s v i s . S e d a n d e s å l u n d a f ö r f ö r s t a h ä l f t e n a v b u d g e t å r e t a n v i s a d e b e l o p p e n d e l v i s v i s a t s i g i c k e f ö r s l å , h a r K u n g l . M a j : t å l a g t f å n g v å r d s s t y r e l s e n a t t , d ä r e s t d e e n l i g t o m k o s t n a d s s t a t e n f ö r h e l a b u d g e t å r e t a n v i s a d e b e l o p p e n k u n d e v ä n t a s b l i v a o t i l l r ä c k l i g a , i g o d t i d i n n a n b e h o v a t t ö v e r s k r i d a n å g o n p o s t f ö r e l å g e g ö r a a n m å l a n d ä r o m t i l l K u n g l . M a j : t , i n n e f a t t a n d e u p p g i f t o m d e f ö r h e l t å r e r f o r d e r l i g a b e l o p p e n . M e d a n l e d n i n g h ä r a v h a r f å n g v å r d s s t y r e l s e n i s k r i v e l s e d e n 1 5 a p r i l 1 9 4 8 g j o r t a n m å l a n r ö r a n d e d e b e r ä k n a d e u t g i f t e r n a u n d e r i n n e v a r a n d e b u d g e t å r . E n l i g t s k r i v e l s e n f ö r e l i g g e r b e h o v a t t ö v e r s k r i d a f l e r t a l e t p o s t e r , d e l v i s i b e t y d a n d e o m f a t t n i n g . U t g i f t e r n a b e r ä k n a s s å l u n d a u p p g å t i l l f ö l j a n d e b e l o p p (i n o m p a r e n t e s a n g i v a s d e b e l o p p v a r m e d p o s t e r n a s k u l l e ö v e r s k r i d a s) : s j u k v å r d m . m . f ö r p e r s o n a l 2 2 0 0 0 (+ 5 0 0 0) k r o n o r , r e s e e r s ä t t n i n g a r 1 7 0 0 0 0 (+ 1 0 5 0 0 0) k r o n o r , b r ä n s l e m . m . 9 0 0 0 0 (+ 1 0 0 0 0 0) k r o n o r , ö v r i g a e x p e n s e r 9 0 0 0 0 (+ 2 5 0 0 0 k r o n o r , i n v e n t a r i e r 1 1 9 0 0 0 (+ 9 0 0 0) k r o n o r , r e n h å l l n i n g 8 5 0 0 0 (+ 1 5 0 0 0) k r o n o r , u t s p i s n i n g 1 0 1 0 0 0 (+ 1 6 0 0 0 0) k r o n o r , b e k l ä d n a d o c h s å n g k l ä d e r 3 5 5 0 0 0 (+ 1 5 5 0 0 0) k r o n o r , h å l s o - o c h s j u k v å r d 2 6 0 0 0 0 (+ 6 0 0 0 0) k r o n o r , u n d e r v i s n i n g m . m . 5 0 0 0 0 (—) k r o n o r , o m k o s t n a d e r f ö r p e r m i t t e r a d e m . f l .

165 000 (+ 65 000) kronor, diverse utgifter 68 000 (+ 8 000) kronor, fångtransport 335 000 (+ 135 000) kronor, tjänstedräkt 25 000 (+ 5 000) kronor, understöd åt intagnas familjer 50 000 (—) kronor.

Såsom skäl för att de beräknade beloppen visat sig otillräckliga anges i fråga om de sju poster — reseersättningar, övriga expenser, inventarier, beklädnad och sängkläder, omkostnader för permitterade m. fl., fångtransport, diverse utgifter — beträffande vilka tidigare förhöjning begärts för budgetåret 1948/49, i huvudsak samma omständigheter som därvid åberopats. Härutöver hänvisas till de höjda tåg- och bussbiljettpriserna (reseersättningar, omkostnader för permitterade m. fl., fångtransport), de höjda telefonavgifterna (övriga expenser) samt ökade kostnader — upp till tredubblade timarvoden — för lärare vid utbildningskurser (diverse utgifter). I fråga om inventarieposten anför styrelsen, att denna post förslår till de normala utgifterna men att den efter underhandsmedgivande från justitiedepartementet belastats med vissa oförutsedda engångskostnader (diktafonapparater till sinnessjukavdelningar och möbler till rannsaktionslokaler) till ett belopp av 9 695 kronor. Beträffande vissa andra poster, som visat sig otillräckliga, anföres bl. a.:

Utgifterna för *renhållning av fängelseområden och fängeslokaler* ha sedan senare halvåret 1946 visat en markant stegring. För budgetåret 1946/47, då posten var upptagen med samma belopp som för budgetåret 1947/48, 70 000 kronor, kunde utgifterna hållas inom anslagsbeloppets ram. För innevarande budgetår räknar styrelsen med ett överskridande å 15 000 kronor. Orsakerna äro att finna främst i att utgifterna för renhållningen vid kolonierna — vägar och koloniområden — uppgått till högre belopp än som vid verkställighetsreformens genomförande kunnat beräknas, men även i prisstegring på renhållningsmaterialier.

Posten till *utspisning* var för budgetåret 1946/47 upptagen med 950 000 kronor och belastades med 889 066 kronor 33 öre. För innevarande budgetår har medelsanvisningen sänkts till 850 000 kronor (se II ht. 1947 s. 72). Belastningen under posten kommer att för 1947/48 överstiga den för 1946/47. Detta beror på den prisstegring, som inträtt å livsmedel. Till belysande av detta förhållande får styrelsen angiva nettoutgifterna för tiden augusti 1947—februari 1948:

Augusti 1947	62 848: 09	November 1947.....	87 426: 18
September 1947.....	66 111: 84	December 1947.....	90 749: 02
Oktober 1947	83 186: 21	Januari 1948	91 742: 73
		Februari 1948	87 463: 18

Den uppkomna utgiftsstegringen beror på omständigheter varöver fångvårdsstyrelsen icke råder. Det vid skilda tillfällen framförda förslaget om en förbättring av kosten är för närvarande föremål för prövning av statens institut för folkhälsan.

Styrelsen beräknar utgifterna för budgetåret 1947/48 till 1 010 000 kronor, innebärande ett överskridande av 160 000 kronor.

Posten till *hälso- och sjukvård* å 200 000 kronor belastades för budgetåret 1946/47 med 204 074 kronor 35 öre. För innevarande budgetår räknar styrelsen med en belastning av 260 000 kronor. Utgifterna under denna post ligga till övervägande delen utanför styrelsens prövning; de intagna äro tillförsäkrade erforderlig vård under sjukdom. Kostnadsökningen samman-

hänger även på denna punkt med den allmänna prisstegringen. Den främsta utgiftsgrupp, som prövas av fångvårdsstyrelsen, är tandvården. Utgifterna härför uppgingo för budgetåret 1946/47 till 23 930 kronor 16 öre, motsvarande ca 12 % av belastningen å hälso- och sjukvårdsposten.

Fångvårdsstyrelsens skrivelse utmynnar i en hemställan att få överskrida de av Kungl. Maj:t maximerade posterna i omkostnadsstaten i enlighet med de sålunda framlagda beräkningarna.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Ehuru man för närvarande har att räkna med ett avsevärt lägre fångantal än under krigsåren — budgetåret 1944/45 beräknades anslaget för 3 200 fångar mot 2 000 fångar innevarande budgetår — har förevarande anslag bibehållits i stort sett oförändrat. Mot ett anslagsbelopp av 2 965 400 kronor för förstnämnda budgetår svarar ett belopp av (2 857 000 + 140 000¹) 2 997 000 kronor i gällande riksstat. Den betydande relativa kostnadsökning, varmed sålunda räknats, beror icke blott på ökade kostnader i anledning av straffverkställighetsreformen utan i väsentlig omfattning även på utgifter, vilka oavsett reformen varit av förhållandena påkallade.

De erfarenheter, som vunnits angående utgifterna för olika omkostnadsändamål under tiden efter verkställighetslagens ikraftträdande, giva vid handen att anslaget trots fångantalets nedgång är otillräckligt. Under sistförflutna budgetår överskreds anslaget med 451 600 kronor och enligt fångvårdsstyrelsens nu framlagda beräkning rörande utgifterna för innevarande budgetår skulle dessa komma att överstiga anvisade beloppet med icke mindre än 847 000 kronor. Med hänsyn till vad styrelsen anfört rörande orsakerna till det sålunda ökade anslagsbehovet torde styrelsen — under förutsättning att riksdagen icke framställer erinran häremot — böra erhålla bemyndigande att i den utsträckning som befunnits erforderlig överskrida maximerade poster i omkostnadsstaten.

Beräkningen av anslagsbehovet för nästa budgetår torde böra ske med hänsyn till vad som i fångvårdsstyrelsens skrivelse den 15 april 1948 upplysts angående den nuvarande medelsåtgången. Detta måste medföra uppräkning av anslaget i större omfattning än som begärts i styrelsens anslagsframställning. De olika posterna torde böra beräknas på följande sätt: sjukvård m. m. för personal 20 000 (+ 3 000) kronor, reseersättningar 110 000 (+ 45 000) kronor, bränsle m. m. 800 000 (—) kronor, övriga expenser 90 000 (+ 25 000) kronor, inventarier 110 000 (—) kronor, renhållning 70 000 (—) kronor, utspisning 975 000 (+ 125 000) kronor, beklädnad och sängkläder 350 000 (+ 150 000) kronor, hälso- och sjukvård 225 000 (+ 25 000) kronor, undervisning m. m. 50 000 (—) kronor, omkostnader för permitterade m. fl. 150 000 (+ 50 000) kronor, diverse utgifter 70 000 (+ 10 000) kronor, fångtransport 275 000 (+ 75 000) kro-

¹ Ersättning för vård av fångar å anstalter, som ej tillhöra fångvården.

nor, tjänstedräkt 20 000 (—) kronor, understöd åt intagnas familjer 50 000 (—) kronor.

Med avseende å de sålunda föreslagna beloppen må anföras följande. Med uppräknig av vissa poster har ansetts böra anstå i avvaktan på ytterligare erfarenheter rörande utgifterna. Av samma anledning har uppräknigen beträffande andra poster begränsats. Inventarieposten har upptagits med oförändrat belopp, enär den för innevarande budgetår beräknade överbelastningen å denna post helt beror på engångskostnader och posten dessutom torde lämna viss marginal för dylika kostnader. Höjningen av posten till utspisning beror på att medelportionspriset per intagen och dag, vilket då anslaget senast beräknades utgjorde kronor 1: 12 (II ht. 1947 s. 70), stigit till kronor 1: 29. Posten till undervisning och fritidssysselsättning har i enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag upptagits utan förhöjning. Med avseende å denna post må emellertid framhållas, att frågan om ett ändamålsenligt ordnande av de intagnas undervisning och fritidssysselsättning framstår såsom ett av de för närvarande mest angelägna spörsmålen inom fångvården. Denna fråga bör utan dröjsmål bringas till sin lösning.

Fångvårdsstyrelsens förslag om anvisande av visst belopp till bestridande av inackorderingsavgifter för personer som ådömts ungdomsfängelse torde böra tillgodoses. Detta kan lämpligen ske på det sätt att för ändamålet anvisas ett belopp av högst 5 000 kronor från det särskilda anslaget till ersättning för vård av fångar å anstalter, som ej tillhöra fångvården. Detta anslag, vars rubrik samtidigt bör något jämkas,¹ torde lämna tillgång här till utan förhöjning av anslagsbeloppet. Någon uppräknig av förevarande anslag skulle alltså icke erfordras för ändamålet.

I detta sammanhang torde få anmälas, att jag icke ansett mig böra för närvarande upptaga ett av decentraliseringsutredningen framlagt förslag — vilket beräknas medföra en årlig utgiftsökning för statsverket å 25 000 kronor — att dömda personer, som erhållit föreläggande att för undergående av straff eller skyddsåtgärd inställa sig vid fångvårdsanstalt, skola utan behovsprövning erhålla ersättning för den med inställelsen förenade resekostnaden. Förslag av sådan innebörd har tidigare avvisats av statsmakterna i samband med behandlingen vid 1945 års riksdag av propositionen med förslag till ny verkställighetslag (jfr prop. 342/1945 s. 139).

Vid bifall till vad i det föregående föreslagits skulle förevarande anslag för nästa budgetår upptagas med 3 365 000 kronor, vilket innebär en höjning av anslagets nuvarande belopp med 508 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budgetåret 1948/49 anvisa ett
förslagsanslag av kronor 3 365 000.

¹ Ersättning för vård av fångar å anstalter, som ej tillhöra fångvården, m. m.

[3.] Maskin- och verktygsutrustning för vissa fångvårdsanstalter, *reservationsanslag*.

Engångsanslag förslag 114 000 kronor.

Såsom framgår av det föregående (s. 17) avser fångvårdsstyrelsen att genomföra en omorganisation av fångvårdens arbetsdrift, varvid vissa på avskrivning stadda sysselsättningar, såsom skrädderi, skomakeri, mössmakeri och sadelmakeri, skola ersättas med mera lämpligt och produktivt arbete. Bland annat ämnar styrelsen nedlägga den nuvarande skrädderiverkstadens vid anstalten å Härlanda och i de därigenom ledigblivna lokalerna inrätta en mekanisk verkstad. Ytterligare mekaniska verkstäder skola inrättas vid ett flertal anstalter.

I skrivelse den 28 augusti 1947 har *fångvårdsstyrelsen* hemställt om ett anslag å 114 000 kronor till maskin- och verktygsutrustning vid vissa fångvårdsanstalter. Av beloppet beräknas enligt utförliga specifikationer 84 000 kronor för utrustning av den planerade mekaniska verkstaden vid anstalten å Härlanda samt 30 000 kronor för utrustning av en ny verkstadsbyggnad vid anstalten i Uppsala, vartill styrelsen begärt medel å kapitalbudgeten. I de sålunda föreslagna nyanskaffningarna ingå, enligt vad styrelsen framhåller, icke några dyrbarare specialmaskiner utan endast maskiner, som äro oundgängligen erforderliga för en rationell verkstadsdrift av ordinär beskaffenhet.

Med anledning av att styrelsens framställning om anslag till ny verkstadsbyggnad vid anstalten i Uppsala icke föranlett något Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen (jfr statsverksprop. 1948 bil. 24), har styrelsen sedermera i samband med sitt yttrande över organisationsnämndens promemoria hemställt, att det för utrustning av denna verkstad beräknade beloppet, 30 000 kronor, i stället måtte få disponeras till verktyg och maskinell utrustning vid andra mekaniska verkstäder och vid avdelningar för arbetsterapi.

Statskontoret har, efter remiss, allenast hänvisat till att ämbetsverket i utlåtande över fångvårdsstyrelsens framställning om anslag till fångvårdsanstalterna för budgetåret 1948/49 ifrågasatt, huruvida en så kostnadskrävande omläggning av arbetsdriften, som den styrelsen föreslagit, borde genomföras i nuvarande läge.

I detta sammanhang torde få anmälas en fråga om disposition av ett äldre inventarieanslag, nämligen det å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisade reservationsanslaget å 30 000 kronor till inköp av möbler m. m. för fångvårdens sinnessjukavdelningar (jfr prop. 334/1945 s. 8 f.). Av detta anslag hade 16 000 kronor beräknats till inventarier för läkarpersonal, 8 000 kronor till inventarier för kanslipersonal och 6 000 kronor till kirurgisk utrustning. I samband med att anslaget den 4 januari 1946 ställdes till fångvårdsstyrelsens förfogande anbefalldes styrelsen att, efter samråd med medicinalstyrelsen, avgiva förslag rörande anslagets disposition.

I skrivelse den 31 januari 1948 har *fångvårdsstyrelsen* anmält, att styrelsen dittills av anslaget disponerat 15 868 kronor för inköp av inventarier för läkar- och kanslipersonal, 4 245 kronor för inköp av kirurgisk utrustning samt 3 714 kronor för inköp av sängar och sängutrustning för intagna.

Styrelsen hemställer, att de sålunda verkställda inköpen måtte godkännas samt att styrelsen av återstoden å anslaget måtte få disponera visst belopp bl. a. till möblering av de intagnas matrum och dagrum m. m. vid sinnessjukavdelningen i Härnösand. I skrivelsen anföres, att styrelsen av olika skäl icke funnit det möjligt att på förhand uppgöra plan för de redan verkställda inköpen, vilka varit av brådskande natur och i regel skett efter tillstyrkan av styrelsens sakkunniga biträde i hälsovårdsärenden.

Medicinalstyrelsen, som på anmodan av fångvårdsstyrelsen yttrat sig över framställningen, har därvid meddelat, att styrelsen icke hade något att erinra mot den av fångvårdsstyrelsen sålunda verkställda resp. föreslagna dispositionen av anslaget i de delar styrelsen ansett sig ha anledning pröva densamma.

Statskontoret har, efter remiss, påtalat att anslaget delvis disponerats på annat sätt än som varit avsett samt att förslag rörande anslagsdispositionen ej avgivits:

Av det vid proposition nr 334 till 1945 års riksdag fogade statsrådsprotokollet (s. 8—9) framgår att ifrågavarande anslag avsetts för anskaffande av inventarier för läkar- och kanslipersonal samt kirurgisk utrustning. Framställningen bilagda sammanställningar rörande hittills verkställda inköp utvisa emellertid, att anslaget disponerats även för förvärv av sängar för patienter samt madrasser och kuddar, vilka inventarier svårigen kunna hänföras till sådan utrustning, för vilken anslaget avsetts. Detsamma synes vara förhållandet i fråga om den möbelanskaffning för de intagnas matrum och dagrum m. m. vid fångvårdsanstalten i Härnösand, vilken styrelsen tänkt sig skola bekostas av återstående medel å anslaget. Kostnaderna för dessa inventarier böra i vanlig ordning bestridas från omkostnadsstaten för fångvårdsanstalterna.

I övrigt föranleder framställningen icke annat uttalande från statskontorets sida än att ämbetsverket måste finna det anmärkningsvärt, att fångvårdsstyrelsen icke ställt sig Kungl. Maj:ts beslut den 4 januari 1946 till efterrättelse.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Den föreslagna omläggningen av fångvårdens arbetsdrift har jag i annat sammanhang redan tillstyrkt. Den påkallas av straffverkställighetsreformen och överensstämmer med de riktlinjer för arbetsdriftens organisation som förordats av statens organisationsnämnd. Då det nu begärda anslaget till maskin- och verktygsutrustning torde vara nödvändigt för omorganisationens genomförande, tillstyrker jag, att det yrkade beloppet anvisas.

Ehuru förslag bort avgivas rörande dispositionen av anslaget till inköp av möbler m. m. för fångvårdens sinnessjukavdelningar, synes den av fångvårdsstyrelsen gjorda inventarieanskaffningen böra godkännas av Kungl. Maj:t om riksdagen ej framställer erinran häremot. Vad som återstår å anslaget bör emellertid ej användas för annat ändamål än som varit avsett.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Maskin- och verktygsutrustning för vissa fångvårdsanstalter* för budgetåret 1948/49 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 114 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla.

Ur protokollet:

Georg Dahlin.